

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

MEHMET ZEKİ DOĞAN v. TÜRKİYE (NO. 2)

(Başvuru no. 3324/19)

KARAR

Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi (ceza hukuku yönü) • Adil yargılanma • Başvuran tarafından yapılan ilk başvuruda, yargılamayı yürüten mahkemenin kendisinin avukat yokluğunda verdiği ifadeleri kullanması nedeniyle Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (c) maddesinin ihlal edildiğini tespit eden Mahkemenin kararı (*Mehmet Zeki Doğan/Türkiye*) üzerine ceza yargılamasının yenilenmesi • Yargılamayı yürüten mahkemenin yenilenen yargılama kapsamında suç isnadını yeniden değerlendirmesinin, suç isnadının karara bağlanması sürecini yeniden canlandırarak “yeni bir mesele” ortaya çıkarması • Konu bakımından yetki (*ratione materiae*) • Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza hukuku yönünün yenilenen ceza yargılamalarına uygulanabilir olması • Başvuran hakkında daha önce verilen mahkûmiyet hükmünün ve müebbet hapis cezasının, belirleyici bir delil olarak, kendisiyle birlikte yargılanan diğer sanıkların gözaltındayken avukat yokluğunda verdikleri suçlayıcı ifadelerle - her ne kadar bu ifadeler daha sonra reddedilmiş olmasına ve ilgili sanıklar yargılamayı yürüten mahkeme önünde dinlenilmemiş olmalarına rağmen - dayanılarak onaylanması • Yargılamayı yürüten mahkemenin, söz konusu ifadelerin daha sonra geri çekilmesinden kaynaklanan şüpheyi usulüne uygun bir şekilde ele almaması veya gerektiği gibi incelememesi • Yerel mahkemelerin, başvuranla birlikte yargılanan diğer sanıklardan elde edilen deliller ve kolluk ifadeleri ile ilgili olarak adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekli usuli güvenceleri uygulamaması • İlk yargılamada tespit edilen usuli eksikliğin, yenilenen yargılamada, bir bütün olarak ceza yargılamasının adilliğini zedeleyen başka bir eksiklikle ikame edilmesi

Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

STRAZBURG

13 Şubat 2024

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde öngörülen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2024. Bu gayriresmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Mehmet Zeki Doğan/Türkiye (No. 2) davasında,

Başkan

Arnfinn Bårdsen,

Hâkimler

Egidijus Kūris,

Pauliine Koskelo,

Saadet Yüksel,

Frédéric Krenc,

Diana Sârcu,

Davor Derenčinović

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Hasan Bakırcı'nın katılımıyla Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm);

Türk vatandaşı olan Mehmet Zeki Doğan'ın ("başvuran") Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca, 26 Aralık 2018 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine yapmış olduğu başvuruyu (no. 3324/19),

Başvurunun Türk Hükümetine ("Hükümet") bildirilmesi kararını,

Tarafların beyanlarını dikkate alarak,

12 Aralık 2023 tarihinde yapılan kapalı müzakerelerin ardından,

aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Başvuru, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin *Mehmet Zeki Doğan/Türkiye* (no. 38114/03, 6 Ekim 2009) kararında başvuranın 1998 yılında gözaltındayken bir avukata erişim sağlayamadığı gerekçesiyle Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (c) maddesinin ihlalini tespit etmesinin ardından yeniden açılan başvuran hakkındaki ceza yargılamalarının adil olmadığı iddiasına ilişkindir. Bu bağlamda başvuru, başvuranla birlikte yargılanan sanıklar V.Ç. ve M.K. tarafından polis gözaltısı sırasında baskı altında ve avukat yokluğunda verildiği iddia edilen ifadelerin, yeniden açılan ceza davasında başvuran aleyhine kullanılmasının, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki adil yargılanma hakkının yeniden ihlaline yol açıp açmadığı sorusuna odaklanmaktadır.

OLAYLAR

2. Başvuran 1978 doğumlu olup, Edirne’de ikamet etmektedir. Başvuran, İstanbul Barosuna bağlı Avukat M. Hanbayat Yeşil tarafından temsil edilmiştir.

3. Hükümet ise kendi görevlisi olan Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilmiştir.

4. Dava konusu olaylar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

I.BAŞVURAN HAKKINDAKİ, MAHKEMENİN 2009 YILINDA SÖZLEŞME’NİN 6 § 1 MADDESİ İLE BAĞLANTILI OLARAK 6 § 3 (C) MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİNE KARAR VERMESİNE YOL AÇAN CEZA YARGILAMALARI

5. Başvuran, 13 Mart 1998 tarihinde, TKP/ML-TİKKO (Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist, Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu) adlı silahlı terör örgütüne üye olduğu şüphesiyle yakalanmıştır. Polis tarafından 15 Mart 1998 tarihinde ifadesi alınmış ve 20 Mart 1998 tarihinde delil yetersizliği nedeniyle serbest bırakılmıştır.

6. Başvuran, 8 Mayıs 1998 tarihinde, TKP/ML-TİKKO üyesi olduğu ve bu örgüt adına bazı eylemlerde bulunduğu şüphesiyle bir kez daha yakalanmıştır.

7. Polisin 11 Mayıs 1998 tarihli ekspertiz raporunda, A.Ç.nin vurulduğu yerde bulunan boş bir mermi kovanının, daha sonra belirtilmeyen bir tarihte V.Ç.nin katılımıyla gerçekleşen yer gösterme işlemi sırasında verdiği ifadeler sonucunda ele geçirilen bir tabancadan ateşlendiği belirtilmiştir.

8. Başvuran, 12 Mayıs 1998 tarihinde, avukat yokluğunda polise ifade vermiş ve kendi aleyhine tanıklık teşkil edecek (kendi kendini suçlayıcı) beyanlarda bulunmuştur. Aynı gün V.Ç. adındaki bir başka şüpheli de avukat yokluğunda polise ifade vermiş ve - diğer hususların yanı sıra - başvuranı suçlayıcı beyanlarda bulunmuştur. Yine aynı gün başvuran ve V.Ç. iki yer gösterme işlemine daha katılmışlar, bu işlemler sırasında avukat yokluğunda verdikleri ifadelerde, üzerlerine atılan bazı eylemlere, özellikle de A.Ç. ve Ş.İ.nin V.Ç. tarafından silahlı vurulması olaylarına karıştıklarını ikrar etmiş ve başvuranın da gözcülük yaptığını söylemişlerdir.

9. Bir başka şüpheli olan M.K., 13 Mayıs 1998 tarihinde avukat yokluğunda polise verdiği ifadede, TKP/ML-TİKKO için yürüttüğü eylemleri ve bu eylemlere

karışan kişileri ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Bu bağlamda M.K., üst sorumlusu R.Ö.den aldığı talimatlar doğrultusunda V.Ç.ve A.Ç. ve Ş.İ.yi vurması talimatını verdiğini belirtmiştir. Ayrıca, V.Ç.nin daha sonra kendisine bu kişileri vurduğunu söylediğini ve başvuranın da V.Ç. ile birlikte olay yerinde bulunduğunu belirtmiş olmakla birlikte M.K., silahla vurma olayının nasıl gerçekleştiğine dair tüm ayrıntıları bilmediğini eklemiştir.

10. Aynı gün M.Ç. adlı bir mağdur, kuyumcu dükkânına gelip TKP/ML-TİKKO adına kendisinden para alan kişi olarak başvurunu teşhis etmiştir.

11. Başvuran, V.Ç. ve M.K., 14 Mayıs 1998 tarihinde, avukat yokluğunda İstanbul Cumhuriyet Savcısına ifade vermişlerdir. Bu ifadelerinde başvuran ve V.Ç. polise vermiş oldukları ifadeleri inkâr ederken, M.K., diğer hususların yanı sıra, Ş.İ.nin vurulmasıyla ilgili - sadece V.Ç.den duyduğunu vurguladığı - bilgisi dışında polise verdiği ifadeleri inkâr etmiştir.

12. Aynı gün başvuran, V.Ç. ve M.K. sorgu hâkimi tarafından avukat yokluğunda sorgulanmış ve her üçü de polise verdikleri ifadeleri reddedip geri çekerken, Cumhuriyet Savcılığına verdikleri ifadeleri kabul etmişlerdir.

13. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, 25 Mayıs 1998 tarihinde, aralarında başvuran, V.Ç. ve M.K.nin da bulunduğu bazı kişiler hakkında, o tarihte yürürlükte olan [765 sayılı] Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesi uyarınca, anayasal düzeni bozmaya veya ortadan kaldırmaya ve TBMM'yi ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını zor kullanarak engellemeye teşebbüs etmekle suçlayan bir iddianame sunmuştur. Başvuran, TKP/ML-TİKKO'nun eylemlerine katılmakla, özellikle (i) 1996 yılında A.Ç. ve Ş.İ.nin vurulması olayında gözcü olarak rol almakla ve (ii) bu örgüt adına haraç toplamakla suçlanmıştır.

14. M.Ç., 20 Ekim 1998 tarihinde yapılan duruşmada bizzat hazır bulunarak verdiği ifadede, başvuranın kuyumcu dükkânına gelerek para istediğini ve kendisiyle hemşehri olan yoksul ve yardıma muhtaç bir öğrenci olduğunu anlayarak ona bir miktar para verdiğini belirtmiştir. Başvuranın kendisinden para isterken yasa dışı bir örgütten bahsetmediğini açıklayan M.Ç., ona acıdığı için bir miktar para verdiğini de eklemiştir.

15. Yargılama aşamasında M.K. da, soruşturma aşamasında avukata erişimi olmadan verdiği ifadeleri reddetmiştir.

16. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi, 13 Aralık 2001 tarihinde, başvuranın silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan mahkûmiyetine ve 15 yıl 7 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

17. Yargıtay, 8 Temmuz 2002 tarihinde, yargılamayı yürüten mahkemenin kanunu uygularken hatalı davrandığını ve başvuranın TKP/ML-TİKKO'nun silahlı faaliyetlerine katılması nedeniyle o tarihte yürürlükte olan [765 sayılı] Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesi uyarınca mahkûm edilmesi gerektiğini tespit ederek başvuran hakkındaki mahkûmiyet kararını bozmuştur.

18. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi, 12 Kasım 2002 tarihinde, diğer hususların yanı sıra, başvuranın A.Ç. ve Ş.İ.nin vurulması olayında gözcülük yaptığının ve TKP/ML-TİKKO için para topladığının sabit olduğunu tespit ederek, o tarihte yürürlükte olan [765 sayılı] Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesi uyarınca başvuranın suçunu sabit bulmuştur. Sonuç olarak başvuranın müebbet hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar veren mahkeme, kararında yalnızca başvuranın çeşitli aşamalarda vermiş olduğu ifadelere yer vermiştir.

19. Yargıtay, 5 Mayıs 2003 tarihinde başvurana ilişkin mahkûmiyet kararını onamıştır.

20. Başvuran, 13 Kasım 2003 tarihinde Mahkemeye yaptığı başvuruda, diğer hususların yanı sıra, gözaltındayken avukata erişim hakkının sistematik olarak kısıtlanmasından ve baskı altında alındığı iddia edilen kolluk ifadesinin yerel mahkemeler tarafından kendisinin mahkûm edilmesinde dayanak olarak kullanılmasından şikâyetçi olmuştur.

21. Mahkeme, 6 Ekim 2009 tarihinde karara bağladığı *Mehmet Zeki Doğan/Türkiye* (no. 38114/03, 6 Ekim 2009) davasında, başvuranın gözaltındayken avukat yardımından yararlanamaması nedeniyle Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi ile bağlantılı olarak 6 § 3 (c) maddesinin ihlal edildiğine karar vermiş, ancak başvuranın baskı altında verdiğini iddia ettiği kolluk ifadelerinin kullanılmasına ilişkin şikâyetini kabul edilemez bulmuştur.

MEHMET ZEKİ DOĞAN / TÜRKİYE (NO. 2) KARARI
II.BAŞVURAN HAKKINDAKİ CEZA YARGILAMASININ
YENİLENMESİ VE DEVAMINDAKİ SÜREÇ

22. Başvuran, 19 Nisan 2010 tarihli bir dilekçeyle, o tarihte yürürlükte olduğu hâliyle Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 250. maddesinde belirtilen bazı ağırlaştırılmış suçları yargılamakla görevli olan İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinden (bundan böyle “İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi” olarak anılacaktır), Strazburg Mahkemesinin yukarıda anılan kararına dayanarak hakkındaki ceza yargılamasının yenilenmesini talep etmiştir.

23. İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, 26 Mayıs 2010 tarihinde bir hazırlık duruşması yapmış ve Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 311 § 1 (f) maddesi uyarınca başvuranın ceza yargılamasının yenilenmesi talebini kabul etmiştir.

24. İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, 15 Temmuz 2010 tarihinde yenilenen yargılamanın ilk duruşmasını gerçekleştirmiştir. Bizzat hazır bulunarak ifade veren başvuran, avukatıyla görüşme imkânı bulamadığı gerekçesiyle savunmasını hazırlamak için ek süre talep etmiştir. Ceza infaz kurumunda tecrit koşullarında tutulduğunu vurgulayan başvuran, tahliyesini talep etmiş; ancak bu talebi reddedilmiştir.

25. Başvuran, 7 Aralık 2010 tarihli duruşmada, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesinden mağdurların mahkemede verdikleri ifadeleri dikkate almasını talep etmiş, zira daha önceki ifadelerini polisin yönlendirmesiyle verdiklerini eklemiştir. Başvuran ayrıca İstanbul Ağır Ceza Mahkemesinden bu kişilerin mahkeme huzurunda dinlenilmelerini talep etmiş; ancak mahkeme bu talebi karara bağlamamıştır.

26. Cumhuriyet savcısı, 10 Mayıs 2011 tarihinde gerçekleştirilen duruşmada davanın esasına ilişkin mütalaasını sunmuştur. Cumhuriyet savcısı, Mahkemenin yukarıda anılan *Mehmet Zeki Doğan* davası ile *Salduz/Türkiye* ([BD], no. 36391/02, §§ 50-62, AİHM 2008) davasında vardığı sonuçları özetledikten sonra, başvuranın gözaltındayken verdiği ifadelerin ayrıntı düzeyinin, önceki mahkûmiyetinde önemli bir rol oynadığını gösterdiğini ve dolayısıyla hakkındaki ceza yargılamasının bir bütün olarak adillliğini etkilediği yönünde görüş dile getirmiştir. Cumhuriyet savcısı, başvuranın daha önce mahkûm edildiği (1996 yılında meydana gelen) iki silahlı saldırı sırasında reşit olmadığını ve hâlihazırda ceza infaz kurumunda

geçirdiği süreyi göz önünde bulundurarak, başta Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi olmak üzere ulusal ve uluslararası mevzuatın dikkate alınması gerektiğini belirtmiş ve İstanbul Ağır Ceza Mahkemesinden ceza yargılamasının yenilenmesi talebinin kabulünü talep etmiştir. Yine aynı gerekçelerle Cumhuriyet savcısı, başvuranın cezasının infazının durdurulmasını ve adli kontrol şartıyla tahliyesine karar verilmesini talep etmiştir.

27. Duruşma sonunda İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi; (i) Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311 § 1 (f) maddesi ve 319 § 1 maddesi uyarınca başvuran hakkındaki yargılamanın yenilenmesi talebinin kabul edilmesine, (ii) V.Ç.nin hangi ceza infaz kurumunda tutulduğunun tespit edilmesine ve silahlı saldırılarla ilgili olarak duruşmada ifade vermesi için çağrılmasına, (iii) Mahkemenin *Salduz* davasına ilişkin kararının onaylı Türkçe tercümesinin Adalet Bakanlığından istenmesine, (iv) başvuran ve müdafii görüşlerini hazırlayabilmeleri ve delil sunabilmeleri için ek süre verilmesine ve (v) başvuranın sorgusunun bir sonraki duruşmada yapılmasına karar vermiştir. Son olarak, “o aşamada” başvuranın cezasının infazının durdurulmasına yer olmadığına karar vermiş ve Cumhuriyet savcısının bu yöndeki talebini reddetmiştir.

28. İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi 4 Ekim 2011 tarihinde bir duruşma daha yapmış ve duruşmanın 16 Şubat 2012 tarihine bırakılmasına karar vermiştir.

29. Yargılamayı yürüten mahkeme, 16 Şubat 2012 tarihli duruşmada başvuranın beyanlarını dinlemiş; başvuran, 7 Aralık 2010 tarihinde yaptığı beyanları tekrar etmiştir. Kendisine 1998 yılında polise, Cumhuriyet savcısına ve sorgu hâkimine verdiği ifadeler sorulduğunda başvuran, psikolojik baskı ve zorlamaya maruz kaldığını ileri sürerek, yalnızca polise verdiği ifadelerin içeriğini reddetmiştir. M.Ç. tarafından verilen ifadeler ve teşhisler, Ş.İ. ve A.Ç.nin vurulmalarına ilişkin yer gösterme işlemi ve ikamette yapılan aramaya ilişkin tutanaklar ve polis tarafından hazırlanan ekspertiz raporları sorulduğunda başvuran, aleyhindeki hususları kabul etmediğini belirtmiş ve kendisine yüklenen eylemlerin üzerinden çok uzun bir zaman geçtiği için hiçbir ayrıntıyı hatırlamadığını eklemiştir. Başvuranın müdafii, başvuranın yakalanmasından sonraki yedi günlük gözaltı süresince avukata erişiminin engellendiğini, kendisinin ve V.Ç.nin işkenceye maruz kaldığını ve Cumhuriyet savcısı önüne çıkar çıkmaz polise verdiği

ifadeleri reddettiğini belirtmiştir. Başvuranın avukata erişim hakkından faydalanamaması nedeniyle Mahkeme tarafından Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiğine karar verildiğini kaydeden müdafî, başvuranın ve V.Ç.nin polise verdiği ifadelerin delil olarak kabul edilemeyeceğini savunmuştur. Ayrıca, ceza yargılamasının hiçbir aşamasında A.Ç. veya Ş.İ.nin başvuranı teşhis etmediğini ifade etmiştir. Benzer şekilde, M.Ç.nin de polise verdiği ifadeleri geri çektiğini ve duruşmada başvurana acıdığı için para verdiğini söylediğini hatırlatmıştır. Müdafî, mahkemenin başvuranın kolluk beyanlarına itibar etmesi durumunda bile, bu beyanları doğrulayan herhangi bir delilin dosyada bulunmadığını belirtmiştir. Son olarak müdafî, mağdurların yargılamayı yürüten mahkeme huzurunda dinlenilmesi talebini yinelerken, V.Ç.nin yeniden dinlenilip dinlenilmeyeceğine ilişkin kararı mahkemenin takdirine bırakmıştır.

30. V.Ç. hakkında çıkarılmış bir yakalama emri bulunduğunu ve adresinin Fransa'da olduğunun belirtildiğini kaydeden mahkeme, V.Ç.nin orada yaşayıp yaşamadığının dahi belli olmadığını belirterek, V.Ç.nin daha önce başvuran hakkındaki yargılamada sanık olarak yargılandığı da göz önüne alındığında, yeniden dinlenilmesinin uzun zaman alacağı ve başvuranın yargılandığı davaya yeni bir katkı sağlamayacağı sonucuna varmıştır. Yargılamayı yürüten mahkeme, V.Ç.nin dinlenilmesi yönündeki kararından vazgeçmiş ve mağdurların beyanlarının içeriğini, aradan geçen zamanı ve hatta mağdurların yerlerinin tespit edilip edilemeyeceğinin bile kesin olmadığını göz önünde bulundurarak mağdurların dinlenilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Buna göre mahkeme, soruşturmanın genişletilmesi için talepte bulunması ya da böyle bir talebi yoksa davanın esasına ilişkin görüşünü hazırlaması için davanın Cumhuriyet savcısına tevdi edilmesine karar vermiştir.

31. Yeni bir Cumhuriyet savcısı 26 Nisan 2012 tarihli duruşmada davanın esası hakkındaki mütalaasını sunmuş ve Mahkemenin yalnızca başvuranın gözaltında tutulduğu sırada avukatının bulunmaması nedeniyle bir ihlal tespit ettiğini ve bu durumun ceza davasının yenilenmesini ya da başvuranın cezasının infazının durdurulmasını gerektirmediğini savunmuştur. Cumhuriyet savcısı, başvuran hakkında daha önce verilen mahkûmiyet hükmünün aynen kabulünü talep etmiştir. Yargılamayı yürüten mahkeme, başvuranın müdafinin, Cumhuriyet

savcısının davanın esasına ilişkin mütalaasına karşı beyanlarını hazırlamak için ek süre talebini kabul etmiş ve duruşmayı ileri bir tarihe bırakmıştır.

32. Yeni bir Cumhuriyet savcısı 19 Temmuz 2012 tarihli duruşmada ilk kez hazır bulunmuş ve daha önce bu konuda yeterli imkânı olmadığını ileri sürerek dava dosyasını inceleyebilmesi için kendisine gönderilmesini talep etmiştir. Başvuranın on altı buçuk yılı aşkın bir süredir hürriyetinden yoksun hâlde tutulduğuna işaret eden başvuran müdafii, Mahkemenin davadaki hukuka aykırılığı (avukata erişim hakkına getirilen sistematik kısıtlama) tespit ettiğini belirtmiş ve dava dosyasında başvuranın polise işkence altında verdiği ifadeler dışında hiçbir delil bulunmadığını ileri sürmüştür. Müdafii ayrıca, başvuranla birlikte suçlanan M.K.'nın başvurana yüklenen eylemlerden bazılarını gerçekleştirdiğini ikrar ettiğini ileri sürmüş ve silahlı saldırı mağdurları ile M.Ç. tarafından verilen ifadelerin başvuranın lehine olduğunu not etmiştir. Yargılamayı yürüten mahkeme, Cumhuriyet savcısının davanın esasına ilişkin mütalaasını beklemek üzere duruşmayı ileri bir tarihe bırakmıştır.

33. Cumhuriyet savcısı 9 Ekim 2012 tarihli duruşmada davanın esasına ilişkin bir mütalaa daha sunmuş ve Mahkemenin başvuranla ilgili olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiği yönündeki tespitinin ceza yargılamasının yenilenmesini gerektiren bir hüküm içermediğini belirtmiştir. Yargılamayı yürüten mahkeme, başvuranın müdafinin, Cumhuriyet savcısının davanın esasına ilişkin mütalaasına karşı beyanlarını hazırlamak için ek süre talebini yine kabul etmiş ve duruşmayı ileri bir tarihe bırakmıştır.

34. Başvuran müdafii, 22 Kasım 2012 tarihli duruşmada, annesinin hastalığı nedeniyle savunmasını hazırlayamadığını ileri sürerek, bunun için ek süre talebinde bulunmuştur. Talebi mahkeme tarafından kabul edilmiş ve duruşma ileri bir tarihe bırakılmıştır.

35. Başvuranın müdafii, 14 Şubat 2013 tarihli duruşmada beyanda bulunmuş ve yargılamayı yürüten mahkemeden, avukat yokluğunda polis tarafından alınan ifadelere dayanılarak verilen mahkûmiyet kararının kaldırılmasını talep etmiştir. Duruşma sonunda mahkeme, başvuranın mülga Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesi uyarınca daha önce aldığı mahkûmiyet hükmünün ve müebbet hapis

cezasının onaylanmasına karar vermiştir. Yargılamayı yürüten mahkeme, kararında şunları belirtmiştir:

“(...) AİHS 6/3-c maddesinde belirtilen (...) hükmünün ihlal edildiği kabul edilse de, (...) V.Ç. ve M.K.nın savunmalarının zora dayalı olduğunun tespit edilemediği gibi hükümlü(n)ün kolluk beyanını(n) zora dayalı olduğunun belirlenemediği, hükümlünün kolluk beyanı, yer gösterme beyanları nazara alınmasa da M.K.nın aşama beyanları, V.Ç.nin kolluk ve yer gösterme sırasındaki beyanları, mağdur M.Ç.nin beyanları dikkate alındığında hükümlüye atılı eylemlerin hükümlü tarafından işlendiğinin mahkeme gerekçesine uygun kabulünün zorunlu bulunduğu (...)”.

Yargılamayı yürüten mahkeme, devamla, bir diğer sanık B.T.nin de başvuranın TKP/ML-TİKKO üyesi olduğunu teyit eden ifadeler verdiğini, nitekim başvuranın yasa dışı olduğu belirtilen bazı gösterilere katılımı ve bu olaylarda gerçekleştirdiği eylemler hakkında bilgi verdiğini, ayrıca polisteki ifadesinde başvurana para verdiğini kabul eden M.Ç.nin yargılama sırasında olay anlatımını sanık lehine değiştirmiş olmasına rağmen, böyle bir olayın gerçekleştiğini inkâr etmediğini tespit etmiştir.

36. Yargıtay, 12 Nisan 2016 tarihinde, yenilenen yargılamanın Mahkemenin başvuran hakkındaki ihlal tespitine uygun olarak gerçekleştirildiğini gözlemleyerek, ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

37. Başvuran 8 Kasım 2016 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunarak, yerel mahkemelerin Strazburg Mahkemesi kararını yorumlama ve uygulama biçiminin adaletten mahrum bırakma boyutuna ulaşması ve keyfilik teşkil etmesi nedeniyle, diğer hususların yanı sıra, yenilenen ceza yargılamasında adil yargılanmadığından şikâyetçi olmuştur. Bu bağlamda başvuran, hazırlık soruşturması sırasında hukuka aykırı şekilde elde edilen delillerin kendisinin mahkûmiyetine esas alınmasının adil yargılanma hakkının ihlaline yol açtığı sonucuna varan Mahkemenin kararı nedeniyle mahkûmiyetinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Dolayısıyla başvurana göre, yeniden yargılama sırasında benimsenmesi gereken yaklaşım, polise verilen ifadelerin, polis tarafından hazırlanan rapor ve tutanakların ve hazırlık soruşturması aşamasında yapılan işlemlerin delil olarak kabul edilemeyeceğinin kabulü ve bu konuda gerekli tüm usuli güvencelerin uygulanmasıdır. Buna göre, tüm soruşturma işlemleri yeniden yapılmalı ya da bunun mümkün olmadığının anlaşılması hâlinde önceki deliller dava dosyasından çıkarılmalıydı. Başvuran ayrıca, sadece kendisinin değil,

aynı ceza davasında yargılanan diğer tüm sanıkların da hazırlık soruşturması aşamasında avukat yardımından yararlanma hakkından yoksun bırakıldığını kaydetmiş ve Mahkemenin kararının, yargılamanın bu aşamasının hukuka aykırı bir şekilde yürütüldüğünü gösterdiğini ileri sürmüştür. Bu doğrultuda, ilk derece mahkemesinin 14 Şubat 2013 tarihli kararının doğru ve haklı gerekçelere dayanmadığını, şekli ve keyfi olduğunu ve dolayısıyla adil yargılanma hakkının ihlaline yol açtığını belirtmiştir.

38. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 5 Haziran 2018 tarihinde kabul ettiği CM/ResDH(2018)219 sayılı İlke Kararı'nda, davalı Devlet tarafından alınan bireysel ve genel tedbirleri göz önünde bulundurarak, Devletin Sözleşme'nin 46 § 2 maddesi kapsamındaki görevlerini yerine getirdiğini kabul etmiş ve yukarıda anılan *Salduz* davası ile başvuranın de dâhil olmak üzere Türkiye aleyhindeki diğer 83 davanın da incelenmesine son verilmesine karar vermiştir (bk. yukarıda anılan *Mehmet Zeki Doğan*).

39. Anayasa Mahkemesi, 2 Temmuz 2018 tarihinde, başvuranın bireysel başvurusunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, kararının "Başvurunun Konusu" başlıklı bölümünde, başvurunun, diğer hususların yanı sıra, "gözaltında müdafî yokluğunda alınan ifadelerin [yerel mahkemeler tarafından] mahkûmiyete esas alınması" ve "gerekçesiz karar verilmesi" ile ilgili olduğunu belirtmesine rağmen, bu şikâyetleri (i) Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiği İddiası ve (ii) Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası şeklindeki iki başlık altında incelemiş ve şu gerekçelerle kabul edilemez bulmuştur:

Anayasa Mahkemesi, (i) başlığıyla ilgili olarak, yargılamayı yürüten mahkemenin başvuran hakkındaki mahkûmiyet kararının yeterli gerekçe içerdiğini ve yerel mahkemelerin davanın sonucuna etki edebilecek tüm suçlamaları ve savunmaları usulüne uygun bir şekilde tartıştıktan sonra verildiğini tespit etmiştir. (ii) başlığıyla ilgili olarak ise Anayasa Mahkemesi, başvuranın şikâyetlerinin esas itibarıyla ceza yargılamasının sonucuna ilişkin olduğunu gözlemlemiştir. Yargılamayı yürüten mahkemenin başvuranı avukatının huzurunda yeniden dinlediğini, delillerin kabul edilebilirliğine ilişkin bir değerlendirme yaptığını ve başvuranın kolluk aşamasında avukatı olmaksızın verdiği beyanları delil

kapsamından çıkardığını kaydeden Anayasa Mahkemesi, başvuranın iddialarının delillerin değerlendirilmesi ve iç hukukun uygulanmasına ilişkin olduğu kanaatine varmıştır. Dolayısıyla, yerel mahkemelerin kararlarının bariz bir takdir hatası veya açık bir keyfilik içermediği göz önünde bulundurulduğunda, başvuranın başvurusunun bir kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu ve bu nedenle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

İLGİLİ İÇ HUKUK

40. O tarihte yürürlükte olan mülga Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun (1412 sayılı Kanun) ilgili hükümleri olan 135, 136 ve 138. maddeleri, suç şüphesiyle yakalanan veya üzerine suç atılan herkesin, gözaltına alındığı andan itibaren avukata erişim hakkı olduğunu öngörmüştür. Ceza yargılamasına ilişkin mevzuatta değişiklik yapan 18 Kasım 1992 tarihli ve 3842 sayılı Kanun'un 31. maddesine göre, yukarıdaki hükümler Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçlarla itham edilen kişiler bakımından uygulanabilir değildir. Devlet Güvenlik Mahkemeleri önündeki yargılamalarda sanığın avukata erişim hakkına getirilen kısıtlama, 15 Temmuz 2003 tarihli ve 4928 sayılı Kanun mucibince kaldırılmıştır (bk. *Salduz/Türkiye* [BD], no. 36391/02, §§ 27-29, AİHM 2008).

41. [5271 sayılı] Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri" başlıklı 311 § 1 maddesi şu şekildedir:

"Kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış bir dava, aşağıda yazılı hâllerde hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür:

(...)

(f) Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması (...). Bu hâlde yargılamanın yenilenmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.

(...)."

42. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "İnfazın geri bırakılması veya durdurulması" başlıklı 312. maddesi şu şekildedir:

"(1) Yargılamanın yenilenmesi istemi hükmün infazını ertelemeyiz. Ancak mahkeme, infazın geri bırakılmasına veya durdurulmasına karar verebilir."

43. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Yenileme isteminin kabule değer olup olmadığı kararı ve mercii" başlıklı 318. maddesi şu şekildedir:

MEHMET ZEKİ DOĞAN / TÜRKİYE (NO. 2) KARARI

“(1) Yargılamanın yenilenmesi istemi, hükmü veren mahkemeye sunulur. Bu mahkeme, istemin kabule değer olup olmadığına karar verir.

(2) 303 üncü madde gereğince Yargıtayın doğrudan hüküm kurduğu hâllerde de hükmü vermiş olan mahkemeye başvurulur.

(3) Yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer olup olmadığına dair olan karar, duruşma yapılmaksızın verilir.”

44. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun “Yenileme isteminin kabule değer görülmemesi nedenleri ve kabulü hâlinde yapılacak işlem” başlıklı 319 [§ 1] maddesi şu şekildedir:

“Yargılamanın yenilenmesi istemi, kanunda belirlenen şekilde yapılmamış veya yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal hiçbir neden gösterilmemiş veya bunu doğrulayacak deliller açıklanmamış ise, bu istem kabule değer görülmeyle reddedilir.”

45. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun “Delillerin toplanması” başlıklı 320. maddesi şu şekildedir:

“(1) Mahkeme, yargılamanın yenilenmesi istemini yerinde bulursa delillerin toplanması için bir naip hâkimi veya istinabe olunan mahkemeyi görevlendirebileceği gibi; kendisi de bu hususları yerine getirebilir.

(2) Delillerin mahkemece veya naip hâkim tarafından veya istinabe suretiyle toplanması sırasında, soruşturmaya ilişkin hükümler uygulanır.

(3) Delillerin toplanması bittikten sonra Cumhuriyet savcısı ve hakkında hüküm kurulmuş olan kişiden yedi günlük süre içinde görüş ve düşüncelerini bildirmeleri istenir.”

46. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun “Yenileme isteminin esassız olmasından dolayı reddi, aksi takdirde kabulü” başlıklı 321. maddesi şu şekildedir:

“(1) Yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen iddialar, yeterli derecede doğrulanmaz veya 311 inci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ile 314 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yazılı hâllerde işin durumuna göre bunların önce verilmiş olan hükme hiçbir etkisi olmadığı anlaşılırsa, yargılamanın yenilenmesi istemi esassız olması nedeniyle duruşma yapılmaksızın reddedilir.

(2) Aksi hâlde mahkeme, yargılamanın yenilenmesine ve duruşmanın açılmasına karar verir.

(3) Bu madde gereğince verilen kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir.

47. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun “Yeniden duruşma sonucunda verilecek hüküm” başlıklı 323 § 3 maddesi şu şekildedir:

“(1) Yeniden yapılacak duruşma sonucunda mahkeme, önceki hükmü onaylar veya hükmün iptali ile dava hakkında yeniden hüküm verir.

(2) Yargılamanın yenilenmesi istemi hükümlünün lehine olarak yapılmışsa, yeniden verilecek hüküm önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez.

(3) Yargılamanın yenilenmesi sonucunda beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi halinde, önceki mahkûmiyet kararının tamamen veya kısmen infaz edilmesi dolayısıyla kişinin uğradığı maddî ve manevî zararlar bu Kanunun 141 ilâ 144 üncü maddeleri hükümlerine göre tazmin edilir.”

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I.DAVANIN KAPSAMI

48. Mahkeme, bir başvuranın Sözleşme’nin 6. maddesi kapsamında ileri süreceği şikâyetlerin, Mahkemenin incelemeye davet edileceği meseleyi tanımlaması için gerekli tüm parametreleri içermesi gerektiğini yineler (bk. *Grosam/Çek Cumhuriyeti* [BD], no. 19750/13, § 89, 1 Haziran 2023). Sözleşme’nin 6. maddesinin uygulama alanının çok geniş olduğu ve Mahkemenin yapacağı incelemenin, önüne getirilen şikâyetlerle sınırlı tutulmasının zorunlu olduğu vurgulanmalıdır (bk. *Ramos Nunes de Carvalho e Sá/Portekiz* [BD], no. 55391/13 ve diğer 2 başvuru, § 104, 6 Kasım 2018).

49. Sözleşme’nin 34. maddesi uyarınca başvuruda bulunabilmek için, bireyin şikâyet edilen tedbirden doğrudan etkilendiğini gösterebilmesi gerekir; bu, Sözleşme’nin koruma mekanizmasını harekete geçirmek için olmazsa olmazdır (bk. *Valentin Câmpeanu adına Hukuki Kaynaklar Merkezi/Romanya* [BD], no. 47848/08, § 96, AİHM 2014). Benzer şekilde Mahkeme, kararını yalnızca şikâyet edilen olaylara dayandırabilir (bk. *Radomilja ve Diğerleri/Hırvatistan* [BD], no. 37685/10 ve 22768/12, §§ 120-21 ve 124, 20 Mart 2018). Dolayısıyla, Sözleşme’nin ihlal edildiğinin davadaki olaylardan veya başvuranın beyanlarından “açıkça” anlaşılması da yeterli değildir. Daha ziyade, başvuran, belirli bir eylem veya ihmalin Sözleşme veya Protokollerinde belirtilen hakların ihlaline yol açtığından (bk. aynı yerde, § 110), Mahkemenin belirli bir şikâyetin dile getirilip getirilmediği konusunda ikinci bir değerlendirme yapmasına lüzum bırakmayacak şekilde şikâyetinde bulunmalıdır (bk., iç hukuk yollarının tüketilmesi bağlamında, *Farzaliyev/Azerbaycan*, no. 29620/07, § 55, 28 Mayıs 2020).

50. Yani, Mahkemenin kendisini başvuranın yerine koyup; sadece ileri sürülen argüman ve olaylara dayanarak yeni şikâyetler oluşturma yetkisi yoktur (bk. yukarıda anılan *Grosam*, § 91).

51. Mevcut davada Mahkeme, başvuranın, iddiasına göre sadece göstermelik olarak yenilenen hakkındaki ceza yargılamasının adil olmadığından şikâyetçi olmasına karşın, bu konudaki şikâyetinin, başvuranla birlikte yargılanan V.Ç. ve M.K. adlı iki sanık tarafından iddiaya göre baskı altında ve avukat yokluğunda verilen ifadelerin yargılamayı yürüten mahkeme tarafından hükme esas alınmasıyla sınırlı olduğunu kaydeder. Buna göre, Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza hukuku yönünden sağladığı tüm güvenceler yenilenen yargılamalara tamamen uygulanabilir olmakla birlikte, Mahkemenin mevcut davada Sözleşme'nin 6 § 1 maddesine ilişkin incelemesi, yalnızca başvuranın şikâyet konusu yaptığı belirli hususları kapsayacaktır. Bununla birlikte, şikâyet edilen usuli eksikliklerin, yenilenen yargılamaların bir bütün olarak adilliği üzerindeki etkisi de dikkate alınacaktır (ayrıca bk. aşağıda 90. paragraf).

II.SÖZLEŞME'NİN 6 § 1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

52. Başvuran, kendisinin başvurusuyla ilgili olarak Mahkemenin verdiği kararın ardından yenilenen ceza yargılamasında adil yargılanmadığından şikâyetçi olmuş; zira yerel mahkemelerin hakkındaki mevcut mahkûmiyet kararını onaylarken diğer bazı sanıklardan baskı altında ve avukat yokluğunda elde edildiği iddia edilen delilleri dikkate aldıklarını belirtmiştir. Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

“1. Herkes davasının, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından ... [adil bir şekilde] görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

53. Hükümet; (i) Sözleşme'nin 35 § 1 maddesinde öngörülen altı aylık süre sınırına uyulmadığı, (ii) iç hukuk yollarının tüketilmediği ve (iii) başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçeleriyle üç farklı ilk itirazda bulunmuş ve Mahkemeyi bu gerekçelerden herhangi birine dayanarak başvuruyu kabul edilemez bulmaya davet etmiştir.

54. Mahkeme, bu itirazları değerlendirmeye geçmeden önce, mevcut başvurunun kabul edilebilirliğini incelerken Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca davalı Devletin ve Bakanlar Komitesinin imtiyazlarına el atmaksızın başvuranın şikâyetini inceleme yetkisine sahip olup olmadığını tespit etmesi gerektiğini yineler. Mahkeme ayrıca, başvuranın *Mehmet Zeki Doğan/Türkiye* (no. 38114/03, 6 Ekim 2009) başvurusunda kendisi hakkında Mahkemece yapılan ihlal tespitine dayanarak ceza yargılamasının yenilenmesini talep etmesinden sonra gerçekleşen yargılamalarda, Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza hukuku yönüne ait güvencelerin uygulanıp uygulanmadığını da incelemelidir.

55. Hükümetin Mahkemenin mevcut davayı incelemek için Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca yetkisi olmadığını savunmadığı veya Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza hukuku yönünün konu bakımından (*ratione materiae*) uygulanabilirliğine itiraz etmediği doğru olmakla birlikte, bu hususlar Mahkemenin yargı yetkisiyle ilgilidir ve bu yetkinin kapsamı somut bir davadaki tarafların beyanlarına göre değil, Sözleşme'nin kendisi, özellikle de 32. maddesi tarafından belirlenir. Buna göre Mahkeme, önüne getirilen her davada yargı yetkisine sahip olduğu konusunda ikna olmalıdır ve bu nedenle yargı yetkisi hususunu resen incelemekle yükümlüdür (bk. yukarıda anılan *Grosam*, § 107).

1. *Mahkemenin mevcut başvuruyu incelemek için Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca konu bakımından yetkisinin bulunup bulunmadığı hakkında*

56. Mahkeme, Bakanlar Komitesinin kararların icrası alanındaki rolünün, başvurunun ilk kararda karara bağlanmamış konulara ilişkin yeni bilgiler içermesi hâlinde, Mahkemeyi bir kararın icrası kapsamında davalı Devlet tarafından alınan tedbirlere ilişkin yeni bir başvuruyu incelemekten alıkoymayacağını yineler (bk. *Bochan/Ukrayna* (no. 2) [BD], no. 22251/08, § 33, AİHM 2015 ve *Serrano Contreras/İspanya* (no. 2), no. 2236/19, § 24, 26 Ekim 2021). “Yeni bir meselenin” varlığının tespiti büyük ölçüde söz konusu davanın kendine has koşullarına bağlıdır ve davalar arasındaki ayrımlar her zaman net değildir (bk. *Moreira Ferreira/Portekiz* (no. 2) [GC], no. 19867/12, § 47, 11 Temmuz 2017).

57. Mevcut davada Mahkeme, başvurana yöneltilen suç isnadının karara bağlanması sürecinin yargılamanın yenilenmesi kapsamında yargılamayı yürüten

mahkeme tarafından yapılan yeni değerlendirme nedeniyle yeniden canlandırıldığına ilişkin aşağıdaki tespitin (bk. aşağıda 60 ve 66. paragraflar), Mahkemenin başvuranla ilgili olarak daha önce verdiği (yukarıda anılan) *Mehmet Zeki Doğan* kararında karara bağlanmamış olan “yeni bir meseleyi” de beraberinde ortaya çıkardığı kanaatindedir. Buna göre Sözleşme’nin 46. maddesi, Mahkemeyi, yenilenmesinin ardından İstanbul Ağır Ceza Mahkemesinin 14 Şubat 2013 tarihli kararıyla sonuçlanan başvuran hakkındaki ceza yargılamasının adil olmadığı iddiasına ilişkin yeni şikâyeti incelemekten alıkoymamaktadır.

2. *Sözleşme’nin 6. maddesinin ceza hukuku yönünün yargılamanın yenilenmesi kapsamında uygulanabilirliği hakkında*

58. Ceza yargılamalarının yenilenmesi çerçevesinde Sözleşme’nin 6 § 1 maddesinin başvuranın şikâyetine konu bakımından (*ratione materiae*) uygulanabilirliğine ilişkin olarak Mahkeme, (yukarıda anılan) *Moreira Ferreira* kararında ortaya konan ilkeleri yineler. Türk hukuk sisteminde Ceza Muhakemesi Kanunu’yla düzenlenen ceza yargılamasının yenilenmesi, üç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada, yargılamayı yürüten mahkeme; (i) başvurunun Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 311 § 1 maddesinde belirtilen gerekçelerden birinin kapsamına girip girmediğini, (ii) Kanun’un 319. maddesinde belirtilen koşulların yerine getirilip getirilmediğini - yani başvurunun kanunda öngörülen şekilde yapılıp yapılmadığını veya yargılamanın yenilenmesini gerektiren nedenlerin gösterilip gösterilmediğini - ve (iii) destekleyici delillerin sunulup sunulmadığını inceleyerek, ceza yargılamasının yenilenmesine ilişkin başvurunun kabule değer olup olmadığını değerlendirir. Bu koşullar sağlanırsa ilgili mahkeme ikinci aşamaya geçerek delilleri toplamaya karar verebilir ve bu tamamlandıktan sonra Cumhuriyet savcısını ve sanığı toplanan delillere ilişkin görüşlerini sunmaya davet eder. Böyle bir başvuru, diğerlerinin yanı sıra (i) başvuruya dayanak teşkil eden iddiaların yeterli düzeyde doğrulanmaması veya (ii) başvurunun önceki hükme hiçbir etkisinin bulunmadığına karar verilmesi hâlinde (yalnızca 311 § 1 (a) ve (b) maddesine dayanan başvurular bakımından) “esassız” olması nedeniyle duruşma yapılmaksızın reddedilir. Ancak başvuru kabul edilirse mahkeme yargılamayı yeniler ve duruşma açar. Üçüncü aşamada ise mahkeme, ya önceki hükmü onaylar ya da bunu iptal ederek yeni bir hüküm açıklar. Daha da önemlisi, Türk ceza

muhakemesi hukukunda yargılamanın yenilenmesi otomatik olarak önceki mahkûmiyet kararının bozulmasını gerektirmez; yani mevcut hüküm, mahkemenin hükmü iptal edebileceği veya onaylayabileceği yukarıda belirtilen üçüncü aşama tamamlanana kadar geçerliliğini korur. Bununla birlikte, yukarıda belirtilen aşamalar sırasında mahkeme ilgilinin cezasının infazını geri bırakabilir veya durdurabilir ve davanın yeniden incelenmesi gerçekleşinceye kadar serbest bırakılmasına karar verebilir.

59. Mevcut davada yargılamayı yürüten mahkeme, ilk olarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311 § 1 maddesi çerçevesinde ceza yargılamasının yenilenmesi başvurusunun kabule değer olup olmadığını incelemiş ve 26 Mayıs 2010 tarihli kararında, başvuranın Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi ile bağlantılı olarak 6 § 3 maddesi kapsamındaki haklarının ihlal edildiğini tespit eden Mahkemenin kararına dayanan başvurunun, Kanun'un 311 § 1 (f) maddesi kapsamına girdiğine karar vermiştir. Devamında, yargılamayı yürüten mahkeme, Kanun'un 318 § 3 maddesinde ceza davasının yenilenmesine yönelik bir başvurunun kabule değer olup olmadığına ilişkin kararların duruşma yapılmaksızın alınacağı öngörülmesine rağmen, duruşmalar gerçekleştirmiştir. Yargılamayı yürüten mahkeme, 10 Mayıs 2011 tarihinde, aynı Kanun'un 319. maddesi uyarınca başvurunun kabule değer olduğuna karar vermiştir. Daha sonra ilgili mahkeme duruşmalara devam etmiş, bu sırada delil toplamaya çalışmış, bazı usuli adımlar atmış, başvurunu, avukatını ve Cumhuriyet savcısını dinlemiş ve yeniden açılan yargılama sonunda başvuran hakkındaki önceki mahkûmiyet kararının onaylanmasına karar vermiştir ki; bu da, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda öngörülen incelemenin ikinci aşamasını, yargılamanın yenilenmesi için yapılan başvuruyu kabul ettiği 10 Mayıs 2011 tarihli kararına dercettiği anlamına gelmektedir. Yeniden açılan yargılamanın sonunda yargılamayı yürüten mahkeme, başvuran hakkındaki 12 Kasım 2002 tarihli önceki mahkûmiyet kararından ve 5 Mayıs 2003 tarihli Yargıtay kararından farklı bir gerekçelendirmeye, önceki hükmün onaylanmasına karar vermiştir.

60. Yukarıda belirtilenler ışığında ve yargılamayı yürüten mahkemenin değerlendirmesinin niteliğini ve başvuranın yenilenen yargılamanın adilliğine ilişkin şikâyetini göz önünde bulunduran Mahkeme, Sözleşme'nin 6. maddesindeki güvencelerin, en azından yargılamayı yürüten mahkemenin 10 Mayıs 2011 tarihli

kararından itibaren yargılamaya bütünüyle uygulanabilir olduğu sonucuna varmıştır. Çünkü akabinde yargılamanın yeniden açıldığı bu kararın suç isnadının karara bağlanması açısından belirleyici olması muhtemeldir; zira bu noktadan sonra yargılamayı yürüten mahkemenin, önceki mahkûmiyet hükmünü Mahkemenin başvuranla ilgili kararı ışığında değerlendirmesi ve dolayısıyla yeni bir karar vermesi gerekmiş ve sonuç olarak 14 Şubat 2013 tarihinde bunu yapmıştır (bk. *Yaremenko/Ukrayna (no. 2)*, no. 66338/09, § 56, 30 Nisan 2015).

3. *Altı aylık süre sınırına uyulmadığı iddiası hakkında*

61. Hükümet, başvuranın, V.Ç. ve M.K.nın baskı altında ve avukat yokluğunda verdikleri iddia edilen ifadelerinin kullanılmasına ilişkin şikâyetinin ilk kez mevcut başvuruda dile getirildiğini; oysa Hükümete göre, başvuranın şikâyetinin ne yeni bir olay ne de yeni bir sorun teşkil ettiğini, dolayısıyla başvuranın bunu 2003 yılında Mahkemeye yaptığı ilk başvuruda dile getirmiş olması gerektiğini belirtmiştir. Hükümet, başvuranın bunu yapmamış olması nedeniyle, Sözleşme'nin 35. maddesinde öngörülen altı ay kuralına uymadığı gerekçesiyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiğini savunmuştur.

62. Başvuran, bu hususta yorum yapmamıştır.

63. Mahkeme, genel bir kural olarak, yargılamanın yenilenmesi için yapılan başvurunun etkili bir hukuk yolu olmadığını ve bu hâliyle, davanın kendine has koşulları içinde başvuranın kullanabileceği tek hukuk yolu olduğu durumlar haricinde, altı aylık sürenin işleyişini kesintiye uğratmadığını yineler (bk. *Savickis ve Diğerleri/Letonya* [BD], no. 49270/11, § 132, 9 Haziran 2022 ile bu kapsamda yapılan diğer atıflar).

64. Kesinleşmiş bir iç hukuk kararına ilişkin olarak yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi durumunda, talebin reddine ilişkin karar, Sözleşme'nin 35 § 1 maddesinin anlamı dâhilinde “kesin karar” (nihai/kesinleşmiş karar) değildir ve altı aylık süre sınırının hesaplanmasında başlangıç noktası olarak alınamaz (bk. *Sapeyan/Ermenistan*, no. 35738/03, § 23, 13 Ocak 2009). Bununla birlikte, yargılamanın yenilenmesi veya sonuç olarak bir kesin kararın gözden geçirilmesi hâlinde, ilk yargılama sürecine veya kesin karara ilişkin altı aylık sürenin işlemesi kesintiye uğrar; ancak bu kesinti, yalnızca bu tür bir gözden

geçirme veya yenilemeye gerekçe teşkil eden ve olağanüstü kanun yolu mercii önünde inceleme konusu olan Sözleşme meseleleri bakımından uygulanır (bk. yukarıda anılan *Savickis ve Diğerleri*, § 133). Son olarak, olağanüstü bir kanun yolu vasıtasıyla kararın gözden geçirilmesi istemiyle yapılan bir başvuru ilk yargılamanın yenilenmesine yol açmamış ancak yerel mahkemelere başvuranın daha sonra Mahkeme önüne getirdiği insan hakları sorunlarının özünü inceleme fırsatı verilmiş ve bu sorunlar ilgili mahkemelerce inceleme konusu yapılmışsa, altı aylık sürenin yeniden işlemeye başladığı kabul edilmelidir (bk. *Schmidt/Letonya*, no. 22493/05, §§ 66-67 ve 70-71, 27 Nisan 2017).

65. Bu bağlamda Mahkeme, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesinin, Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (c) maddesinin ihlalini tespit eden Mahkeme kararının ardından, başvuranın bu yöndeki talebine uygun olarak ceza yargılamasını yeniden açmakla kalmayıp aynı zamanda başvurana yöneltilen suç isnadı hakkında yeni bir değerlendirme yaptığını kaydetmektedir (bk. yukarıda anılan *Moreira Ferreira*, § 72). Mahkemenin yukarıda anılan *Mehmet Zeki Doğan* kararının konusunu oluşturan kararların, yani yargılamayı yürüten mahkemenin 12 Kasım 2002 tarihli kararının ve bu kararı onayan 5 Mayıs 2003 tarihli Yargıtay kararının, V.Ç. ve M.K. tarafından verilen ifadelere atıfta bulunmadığı veya özellikle bu ifadelere dayanmadığına bilhassa vurgu yapılması gerekmektedir. Ancak daha da önemlisi, yenilenen ceza yargılamasında başvuranın önceki mahkûmiyeti onaylanırken bu delillere açıkça dayanılmıştır.

66. Yukarıda belirtilenler ışığında Mahkeme, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesinin başvuran hakkındaki suç isnadına ilişkin yaptığı yeni değerlendirmeye, söz konusu suç isnadının karara bağlanması sürecinin yeniden canlandırılmış olduğunu tespit etmektedir. Ayrıca, yargılamayı yürüten mahkemenin V.Ç. ve M.K. tarafından verilen ifadeleri - iddiaya göre - ilk kez bu noktada açıkça esas aldığı göz önünde bulundurulduğunda Mahkeme, baskı altında ve avukat yokluğunda verildiği iddia edilen bu ifadelerin kullanılmasına ilişkin şikâyet bakımından altı aylık süre sınırının yeniden başladığı kanaatindedir. Aksinin kabulü, önceki ceza yargılamaları sırasında meydana gelen bir usuli eksikliğin başka bir eksikliğin görünürde giderilmesi amacıyla kullanılmasına olanak tanıyacak bir hukuk boşluğu yaratma riskini doğuracak; böylece, yalnızca

adil yargılanma hakkının pratik ve etkili niteliğine zarar vermekle kalmayıp, aynı zamanda Sözleşme ve Protokollerinin ruhuyla da bağdaşmayacak bir duruma yol açacaktır (aksi yönde, münferit bir örnek olarak, bk. *Wright ve Brown/Birleşik Krallık* (k.k.), no. 52334/13, 18 Ekim 2016 davasında Mahkemenin, “her açıdan başvuranın mahkûmiyet kararına karşı bir temyiz başvurusu” şeklinde yaklaşılarak Ceza Davalarını Gözden Geçirme Komisyonunun sevki üzerine Temyiz Mahkemesi tarafından başvuranların şikâyetlerinin esastan incelenmesinin, Sözleşme’nin 35. maddesi kapsamında etkili bir hukuk yolu teşkil ettiğini kabul etmediği görülmektedir: Mahkeme, başvuranların “uygun ulusal merci” nezdinde - yani ilk yargılamayı yürüten mahkeme önünde - “normal” başvuru yollarını kullanmadıkları gerekçesiyle iç hukuk yollarını tüketmedikleri sonucuna varmış ve bu nedenle, yukarıda bahsi geçen olağanüstü gözden geçirme süreci kapsamında Temyiz Mahkemesi tarafından şikâyetleri esastan incelenmiş olmasına karşın, başvuranların başvurusunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir).

67. Buna göre başvuran, Anayasa Mahkemesinin 2 Temmuz 2018 tarihli kararının ardından şikâyetiyle ilgili iç hukuk yollarını usulüne uygun olarak tüketerek ve 26 Aralık 2018 tarihinde Mahkemeye başvuruda bulunarak Sözleşme’nin 35. maddesi uyarınca altı aylık süre sınırına riayet etmiştir. Yukarıdakiler ışığında Mahkeme, Hükümetin bu husustaki itirazını kabul edemeyecektir.

4. *İç hukuk yollarının tüketilmediği iddiası hakkında*

68. Hükümet, başvuranın Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuruda, V.Ç. ve M.K.’nin baskı altında ve avukat yokluğunda verdikleri iddia edilen ifadelerin kullanılmasına ilişkin herhangi bir şikâyetle bulunmadığını ileri sürmüştür. Bu nedenle, mevcut başvurunun, iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiğini ileri sürmüştür.

69. Başvuran, şikâyetinin özünü Anayasa Mahkemesine sunduğu başvuru formunda dile getirdiğini belirtmiştir.

70. Mahkeme, başvuranın bu konuyu Anayasa Mahkemesi önünde dile getirmemiş olması nedeniyle, baskı altında elde edilen delillerin kullanılmasına ilişkin olarak Hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmediği yönündeki savunmasını kabul etmekte ve başvurunun bu kısmını Sözleşme’nin 35 § 1 maddesi uyarınca iç

hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmakta ve Sözleşme'nin 35 § 4 maddesi uyarınca reddetmektedir.

71. Buna karşılık Mahkeme, başvuranın Anayasa Mahkemesi önünde, diğer hususların yanı sıra, polis nezaretindeyken avukata erişim hakkına getirilen sistematik kısıtlama nedeniyle Mahkemece yapılan ihlal tespiti sonucunda; yerel mahkemelerin polis tarafından hazırlanan raporları, polisteki ifade tutanaklarını ve bu usuli eksiklikten etkilenen diğer soruşturma işlemlerini delil olarak kabul edilemez bulmasını gerektiğini ileri sürdüğünü gözlemlemektedir. Bu nedenle, başvurana göre bu işlemler ya yeniden gerçekleştirilmeli ya da daha önce bu şekilde elde edilen deliller değerlendirmeye alınmamalıydı (bk. yukarıda 39. paragraf). Başvuranın bu savı, yerel mahkemelerin gerekçeli bir karar vermemesinden ya da yenilenen ceza yargılamalarını keyfî ve şeklî olarak algılanan bir biçimde yürütmesinden şikâyet ettiği sırada, yani 6. maddenin farklı yönleriyle bağlantılı olarak dile getirmiş olması, diğer sanıkların avukata erişimleri olmaksızın verdikleri ifadelerin kullanılmasına ilişkin şikâyetinin özünü Anayasa Mahkemesi önünde dile getirmiş olduğu gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır. Bu nedenle Mahkeme, Hükümetin başvuru yollarının tüketilmediği yönündeki iddiasını reddetmektedir.

5. *Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu iddiası hakkında*

72. Hükümet, başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiğini, zira Mahkemenin yukarıda anılan kararını takiben başvuran aleyhindeki ceza yargılamasının yeniden açıldığını ve Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi tarafından da incelenmiş olan avukata erişim sağlanamaması şeklindeki hukuki meselenin çözüme kavuşturulduğunu ileri sürmüştür. Her hâlükârda başvuran, yargılamayı yürüten mahkemenin V.Ç. ve mağdur M.Ç.yi dinlememe kararına karşı itirazda bulunmamıştır.

73. Başvuran, bu hususta yorum yapmamıştır.

74. Yukarıdaki 70. paragrafta vardığı sonucu göz önünde bulunduran Mahkeme, V.Ç. ve M.K.nın avukata erişimleri olmaksızın polise verdikleri ifadelerin kullanılmasına ilişkin başvurunun, esastan inceleme yapılmaksızın karara bağlanamayacak kadar karmaşık olgusal ve hukuki meseleleri gündeme getirdiği

kanaatindedir. Mahkeme ayrıca, başvurunun, Sözleşme'nin 35 § 3 (a) maddesi anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığı sonucuna varmaktadır.

6. *Başvurunun kabul edilebilirliğine ilişkin varılan sonuç*

75. Mahkeme, başvurunun kabul edilemez olduğuna ilişkin başka bir gerekçe olmadığını kaydeder. Dolayısıyla, şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmelidir.

B. Esas Hakkında

1. *Tarafların beyanları*

76. Başvuran, hakkındaki yenilenen ceza yargılamasında, kendisiyle aynı koşullarda gözaltında tutulan ve avukat yardımından faydalanamayan diğer sanıklardan elde edilen ifadelerin ve delillerin yerel mahkemelerce kullanılması nedeniyle adil yargılanma hakkının özünün ihlal edildiğinden şikâyetçi olmuştur.

77. Hükümetin görüşüne göre, mağdur Ş.İ. ve başvuranla birlikte yargılanan B.T.nin beyanları ve mağdur A.Ç.nin vurulduğu yerde bulunan mermilerin ve boş kovanın, V.Ç.nin katıldığı yer gösterme işlemi sırasında ormanda gömülü olarak bulunan tabancalar arasında yer alan Browning marka bir tabancadan ateşlendiğini gösteren ekspertiz raporu göz önüne alındığında, V.Ç. ve M.K.nın avukat yokluğunda verdikleri ifadeler haricinde de, başvuranın mahkûmiyetini meşru kılacak yeterli delil bulunmaktadır. Dolayısıyla ihtilaf konusu ifadelerin avukat yokluğunda verilmiş olmasının, ceza yargılamasının bir bütün olarak adilliğine hâlel getirmediğini öne sürmüştür.

78. Hükümet her hâlükârda, yargılamanın her aşamasında başvuranın argümanlarını sunma ve uygun gördüğü her türlü delili ileri sürme ve aleyhindeki delillere etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, yargılamayı yürüten mahkemenin, yeniden açılan ceza yargılamasında başvuranın ifadesini avukatının huzurunda dinlediğini ve avukat yokluğunda polise verdiği ifadelerin, Mahkemenin başvuranın davasında verdiği karara uygun olarak, kabul edilebilirlik tartışmasının ardından hükme esas deliller arasından çıkarılmış olduğunu kaydetmiştir. Dolayısıyla, başvuranın davasına bakan yerel mahkemelerden hiçbirinin bariz bir hata yapmamış veya herhangi bir şekilde keyfî davranmamış olduğunu ileri sürmüştür. Yukarıdaki hususları dikkate alan ve başvuran hakkındaki mahkûmiyet kararının yalnızca ihtilafı delillere

dayanmadığını göz önünde bulunduran Hükümet, yargılamanın bir bütün olarak adil olduğu görüşünü benimsemiş ve Mahkemeyi Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermeye davet etmiştir.

2. *Mahkemenin değerlendirmesi*

(a) **Genel ilkeler**

79. Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki adil yargılanma hakkı, nitelikli haklardan değildir. Ancak, neyin adil yargılama teşkil ettiği tek ve değişmez bir kurala bağlanamayacak olup, somut davanın koşullarına tabi olmalıdır (bk. *O'Halloran ve Francis/Birleşik Krallık* [BD], no. 15809/02 ve 25624/02, § 53, AİHM 2007-III). Mahkemenin Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki öncelikli kaygısı, ceza yargılamalarının bir bütün olarak adil olup olmadığını değerlendirmektir (bk., diğer birçok karar arasında, *Taxquet/Belçika* [BD], no. 926/05, § 84, AİHM 2010; *Schatschaschwili/Almanya* [BD], no. 9154/10, § 101, AİHM 2015 ve *Ibrahim ve Diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], no. 50541/08 ve diğer 3 başvuru, § 250, 13 Eylül 2016).

80. Adil yargılamanın gerekliliklerine uygunluğun, her davada, belirli bir boyutun veya belirli bir olayın münferit olarak değerlendirilmesi temelinde değil, yargılamanın bir bütün olarak gelişimi göz önünde bulundurularak incelenmesi gerekmektedir birlikte, yargılamanın adil olup olmadığının yargılamanın daha erken bir aşamasında değerlendirilmesini sağlayacak kadar belirleyici olabilecek somut bir faktörün var olabileceği de göz ardı edilemez (bk. *Beuze/Belçika* [BD], no. 71409/10, § 121, 9 Kasım 2018). Yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığını değerlendirirken Mahkeme, yeri geldiğinde, ceza davalarında ortaya çıkan tipik usuli durumlara ilişkin olarak adil yargılamanın gerekliliklerinin örneklerini içeren 6 § 3 maddesinde sıralanan asgari hakları dikkate alacaktır. Dolayısıyla bu hususlar, 6 § 1 maddesiyle öngörülen ceza yargılamalarında adil yargılanma kavramının daha somut yönleri olarak görülebilir (bk., örneğin, *Salduz/Türkiye* [BD], no. 36391/02, § 50, AİHM 2008; *Gäfgen/Almanya* [BD], no. 22978/05, § 169, AİHM 2010; *Dvorski/Hırvatistan*, no. 25703/11, § 76, AİHM 2015 ve yukarıda anılan *Schatschaschwili*, § 100). Ancak, bu asgari haklar kendi başlarına birer nihai amaç değildir: bunların özünde yatan amaç her zaman ceza yargılamasının bir bütün olarak adil olmasına katkıda bulunmaktır (bk. yukarıda

MEHMET ZEKİ DOĞAN / TÜRKİYE (NO. 2) KARARI
anılan *Beuze*, § 122; ayrıca bk. *Mayzit/Rusya*, no. 63378/00, § 77, 20 Ocak 2005 ve *Seleznev/Rusya*, no. 15591/03, § 67, 26 Haziran 2008).

81. Sözleşme'nin 6. maddesi, her ne kadar adil yargılanma hakkını güvence altına alsada, bununla birlikte, delillerin kabul edilebilirliği veya değerlendirmesi gibi öncelikle iç hukuku ve ulusal mahkemeleri ilgilendiren bir konuyu düzenlememektedir (bk. yukarıda anılan *Moreira Ferreira*, § 83 ve *Yüksel Yalçınkaya/Türkiye* [BD], no. 15669/20, § 302, 26 Eylül 2023).

82. Delillerin kabul edilebilirliği - yani hangi ispat unsurlarının ilgili mahkemenin değerlendirmesine sunulabileceği sorusu - ile mahkemeye gerçekte sunulmuş olan delillere ilişkin savunmanın hakları arasında bir ayrım yapılması gerekmektedir (bk. yukarıda anılan *Yüksel Yalçınkaya*, § 310). Aynı şekilde, savunmanın hakları - yani elde edilen delillere ilişkin olarak savunma haklarının usulüne uygun olarak sağlanıp sağlanmadığı - ile yargılamanın sonuçlanmasıyla birlikte mahkeme tarafından bu deliller üzerinde yapılan değerlendirmenin arasında da bir ayrım mevcuttur (bk. *SA-Capital Oy/Finlandiya*, no. 5556/10, § 74, 14 Şubat 2019 ile bu kapsamda yapılan atıflar; *Ayetullah Ay/Türkiye*, no. 29084/07 ve 1191/08, § 125, 27 Ekim 2020).

83. İlke olarak, belirli delil türlerinin - örneğin, iç hukuk açısından hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin - kabul edilebilir olup olmadığını veya başvuranın aslında suçlu olup olmadığını tespit etmek Mahkemenin görevi değildir (bk. yukarıda anılan *Yüksel Yalçınkaya*, § 303). Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki görevi, daha ziyade, delillerin toplanma ve kullanılma şekli ve delillere ilişkin itirazların ele alınma şekli de dâhil olmak üzere, davanın kendisine özgü niteliği ve koşullarını dikkate alarak yargılamanın bir bütün olarak adilliğini değerlendirmektir (bk. *Bykov/Rusya* [BD], no. 4378/02, § 89, 10 Mart 2009 ve yukarıda anılan *Yüksel Yalçınkaya*, § 310). Söz konusu "hukuka aykırılığın" ve - Sözleşme'de yer alan başka bir hakkın ihlali söz konusu olduğunda - tespit edilen ihlalin niteliğinin incelenmesi de buna dâhildir (bk. yukarıda anılan *Bykov*, § 89).

84. Bir yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığına karar verilirken, savunma haklarına saygı gösterilip gösterilmediği de göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle, başvurana delillere ve bunların kullanılmasına itiraz

etme imkânının tanınıp tanınmadığı incelenmelidir (bk. yukarıda anılan *Yüksel Yalçınkaya*, § 303).

85. Savunma hakları açısından bakıldığında, sanık lehine veya aleyhine olan delillerin adil yargılanmayı sağlayacak şekilde sunulup sunulmadığına ilişkin olarak 6. madde kapsamında meseleler ortaya çıkabilmektedir, zira adil yargılanma; çekişmeli yargılama ve silahların eşitliğini gerektirmektedir. Dolayısıyla, delillerin yönetimi sürecindeki olası kusurlar, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamında incelenebilmektedir (bk. aynı yerde; ayrıca bk. *Mirilashvili/Rusya*, no. 6293/04, § 157, 11 Aralık 2008).

86. Buna göre, yargılamaların genel olarak adil olup olmadığına ilişkin bir incelemenin, çekişmeli yargılama ve iddia makamı ile savunma arasında silahların eşitliği ilkelerine saygı gösterildiği koşullarda, başvurana delillere itiraz etme ve delillerin kullanılmasına karşı çıkma imkânı verilip verilmediğine ilişkin bir değerlendirmeyi de içermesi gerekir. Başvuranın delillere itirazlarının yerel mahkemeler tarafından gerektiği gibi incelenip incelenmediği, yani başvuranın gerçekten “dinlenilip dinlenilmediği” ve mahkemelerin kararlarını ilgili ve yeterli gerekçelerle destekleyip desteklemediği konusu da bu değerlendirmenin yapılmasında dikkate alınması gereken bir faktördür. Bu bağlamda, mahkemelerin ileri sürülen her argümana ayrıntılı bir cevap vermek zorunda olmadığı, ancak kararda davanın temel konularının ele alındığının açıkça anlaşılabilir olması gerektiği yinelenmelidir (bk. yukarıda anılan *Yüksel Yalçınkaya*, § 324 ile bu kapsamda yapılan atıflar).

87. Buna ek olarak, elde edildiği koşulların delilin doğruluğu ve güvenilirliği üzerinde şüphe oluşturup oluşturmadığı hususu da dâhil olmak üzere, delilin niteliği göz önünde bulundurulmalıdır (bk. yukarıda anılan *Bykov*, § 90; yukarıda anılan *Yüksel Yalçınkaya*, § 303; ayrıca bk., diğer kararların yanı sıra, *Lisica/Hırvatistan*, no. 20100/06, § 49, 25 Şubat 2010 ve yukarıda anılan *Ayetullah Ay*, § 126). Elde edilen bir delilin başka materyallerle desteklenmemesi durumunda yargılamanın adilliği ile ilgili illaki bir sorun meydana gelmeyecek olsa da, delilin güçlü olmasına ve güvenilirliği konusunda riskin bulunmamasına bağlı olarak destekleyici delil ihtiyacının azalacağı da not edilmelidir (bk. yukarıda anılan *Bykov*, § 90; yukarıda anılan *Yüksel Yalçınkaya*, § 303; ayrıca bk. *Lee Davies/Belçika*, no. 18704/05, § 42,

28 Temmuz 2009 ve *Bašić/Hırvatistan*, no. 22251/13, § 48, 25 Ekim 2016).

Mahkeme, bu incelemeyi yaparken aynı zamanda dava dosyasındaki diğer delillerin durumunu da dikkate almakta ve söz konusu delillerin yargılamanın sonucu açısından belirleyici olup olmadığı hususuna önem atfetmektedir (bk. *Gäfgen/Almanya* [BD], no. 22978/05, § 164, AİHM 2010 ve yukarıda anılan *Yüksel Yalçinkaya*, § 303). Bununla bağlantılı olarak, ispat yükünün iddia makamı üzerinde olduğu ve her türlü şüpheden sanığın yararlanması gerektiği tekrar edilmelidir (bk. yukarıda anılan *Ayetullah Ay*, § 126).

88. Yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığının tespitinde, soruşturmadaki kamu yararı ve söz konusu suç için öngörülen cezanın ağırlığı dikkate alınabilir ve bu ölçütlerin kişinin aleyhindeki delillerin hukuka uygun olarak elde edilmesindeki bireysel yarara karşı ağır basıp basmadığı değerlendirilebilir (bk. *Jalloh/Almanya* [BD], no. 54810/00, § 97, AİHM 2006-IX ve *Prade/Almanya*, no. 7215/10, § 35, 3 Mart 2016).

89. Ayrıca, diğer sanıklardan avukat yokluğunda elde edilen delillerin kullanılmasına ilişkin genel ilkeler *Stephens/Malta* (no. 3) (no. 35989/14, §§ 64-67, 14 Ocak 2020) ve *Erkapić/Hırvatistan* (no. 51198/08, §§ 72-73, 25 Nisan 2013) kararlarında özetlenmiştir. Mahkemenin bu tür davalarda Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki görevinin odağında; öncelikle, avukat yokluğunun ceza yargılamasının genel olarak adilliği üzerindeki etkisine ilişkin yerel mahkemelerin yaptığı değerlendirme ve bunun yargılamayı adil yargılanma güvenceleriyle bağdaşmaz kılacak nitelikte olup olmadığını tespit etmek vardır. Bir başvuranın, avukat yokluğunda elde edilen delillerin kabul edilebilirliğini, güvenilirliğini, gerçekliğini ve doğruluğunu sınama imkânına sahip olduğundan emin olmak, Mahkemenin incelemesinin temelini oluşturmaktadır.

(b) İlkelerin somut olaya uygulanması

90. Mahkeme, bir kararın kesinleşmesinden sonra ceza yargılamasının yenilenmesi durumunda, Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki tüm güvencelerin, bu yargılamanın “cezai alanda (sanığa) yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar” verilmesiyle ilgili olduğu göz önüne alındığında, yenilenme nedeni ne olursa olsun, yenilenen yargılama için tümüyle geçerli olduğunu yineler (ayrıca bk. yukarıda 60, 65, 79-89. paragraflar). Buna göre yeni yargılama sürecinde sanığın suçlu olup olmadığına, bu yeni yargılama kapsamında sunulan deliller temelinde ve

6. maddenin gereklilikleriyle uyumlu bir şekilde yeniden karar verilmesi gerekecektir. Dolayısıyla, örneğin, ifadeleri mahkeme önünde sorgulanmamış ve çapraz sorguya alınmamış tanıklar tarafından verilen suçlayıcı ifadelerin delil olarak kullanılmasına ilişkin kısıtlamalar ve güvenceler (bk. *Schatschaschwili/Almanya* [BD], no. 9154/10, §§ 100 ve 101, 15 Aralık 2015), ilk yargılamada olduğu gibi yeni yargılama bağlamında da geçerlidir. Bu bağlamda Mahkeme, başvuranın, yenilenen yargılamanın 6. madde kapsamındaki ilgili standartlar ışığında nasıl yürütüldüğünü belirtmemiş olduğunu dikkate almaktadır. Başvuran yalnızca, hakkındaki yenilenen ceza yargılamasında, kendisiyle aynı koşullarda gözaltında tutulan ve avukat yardımından faydalanamayan diğer sanıklardan elde edilen ifadelerin ve delillerin yerel mahkemelerce kullanılması nedeniyle adil yargılanma hakkının özünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkeme, mevcut davadaki değerlendirmesini bununla sınırlı tutacak, ancak her hâlükârda netice itibarıyla söz konusu olan meselenin yenilenen yargılamanın genel olarak adilliği olduğu gerçeğini göz ardı etmeyecektir.

91. Mahkeme, mevcut davanın, Mahkemenin yukarıda anılan *Mehmet Zeki Doğan* kararı gereğince yenilenen ceza yargılamasının adil olmadığı iddiasıyla ilgili olduğunu kaydetmektedir (anılan kararda, başvurana gözaltındayken avukat yardımı sağlanmaması nedeniyle Sözleşme'nin 6 § 1 maddesiyle bağlantılı olarak 6 § 3 (c) maddesinin ihlal edildiği tespit edilmiştir). Yenilenen ceza yargılamasında birkaç duruşma yapıldıktan sonra yargılamayı yürüten mahkeme, başvuranın mülga Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesi uyarınca anayasal düzeni bozmaya veya ortadan kaldırmaya teşebbüs etmek suçundan daha önce aldığı mahkûmiyet kararını ve bunun sonucunda verilen müebbet hapis cezasını onaylamaya karar vermiştir. Bu bağlamda yargılamayı yürüten mahkeme, başvuranın polise verdiği ifadeyi değerlendirme dışı bırakarak, Mahkemenin başvuranla ilgili ihlal tespitine anlamlı bir şekilde iştirak etme konusundaki istekliliğini ortaya koymuş görünmektedir. Ancak, başvuranın önceki mahkûmiyetini onaylarken, diğer unsurların yanı sıra; (i) sanıklardan V.Ç.'nin kolluk ifadesi sırasında (başvuranın kolluk ifadesini verdiği gün) ve (başvuranla birlikte katıldıkları) yer gösterme işlemi sırasında yaptığı beyanlara, (ii) bir diğer sanık M.K.'nin soruşturma ve kovuşturma aşamalarında verdiği ifadelere, (iii) başvuranı silahlı bir terör örgütü adına haraç toplayan kişi

olarak teşhis eden tanık M.Ç.nin beyanlarına ve (iv) B.T.nin - yargılamayı yürüten mahkemeye göre - başvuranın TKP/ML-TİKKO üyesi olduğunu gösteren ifadelerine dayanmıştır.

92. Mahkeme ayrıca, ne V.Ç.nin ne de M.K.nın yukarıda belirtilen ifadeleri verirken bir avukatın yardımından faydalandığını, bunun da yukarıda anılan *Mehmet Zeki Doğan* davasında başvuran bakımından Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (c) maddelerinin ihlaline yol açan yapısal bir sorun olduğunu, bu nedenle, yargılamayı yürüten mahkemenin bu kişilerin verdiği ifadeleri Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi uyarınca adil yargılamanın gereklerine uygun olarak layıkıyla incelemeye tabi tutup tutmadığı sorusunun ortaya çıktığını kaydetmektedir. Bu kapsamda Mahkeme, usuli bir eksikliğin tespiti hâlinde, söz konusu usuli eksikliğin devam eden yargılamalar sırasında giderilip giderilmediğine ilişkin değerlendirmenin ilk etapta yerel mahkemelere düştüğünü ve bu yönde bir değerlendirmenin yapılmamasının başlı başına ilk bakışta (*prima facie*) Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca adil yargılama hakkının gerektirdiklerine aykırı olduğunu hatırlatmaktadır. Öte yandan, söz konusu değerlendirmenin yapılmadığı durumlarda Mahkeme kendi değerlendirmesini yapmalıdır (bk. *Mehmet Zeki Çelebi/Türkiye*, no. 27582/07, § 51, 28 Ocak 2020).

93. Bunun yanı sıra Sözleşme, üçüncü bir kişi tarafından avukat yardımı olmaksızın verilen suçlayıcı ifadelerin değerlendirme dışı bırakılmasına yönelik mutlak bir hak tanımamaktadır (bk. *Tonkov/Belçika*, no. 41115/14, § 68, 8 Mart 2022). Yine de, polis tarafından alınan ifadeler sırasında avukatın hazır bulunması ve aktif şekilde yardım sağlaması usule ilişkin önemli bir güvence olduğundan, bu tür ifadeler konusunda özellikle dikkatli olunmalıdır.

94. Mahkeme, yargılamayı yürüten mahkemenin başvuranın önceki mahkûmiyetini onaylarken, diğer hususların yanı sıra, V.Ç. ve M.K. tarafından verilen ifadeleri esas aldığı kararında, V.Ç. ve M.K.nın baskıya maruz kaldıklarını gösteren dair hiçbir belirti bulunmadığını açıkladığını gözlemlemektedir. Yargılamayı yürüten mahkemenin bu noktadaki tespiti, 6. madde kapsamındaki adil yargılama kavramının temelinde yatan ve genel olarak kabul görmüş uluslararası standartlar olan susma hakkı ve kendi aleyhine tanıklık etmeme hakkı ile uyumlu olmakla ve dolayısıyla mevcut davada tespit edilen usuli eksikliği - yani V.Ç. ve

M.K.nın yukarıda sözü edilen ifadeleri verdikleri sırada bir avukatın hazır bulunmamasını - telafi edecek önemli bir usuli güvence teşkil edebilecek nitelikte olmakla birlikte, Mahkeme, aşağıda açıklanan nedenlerle, yerel mahkemenin yaklaşımının mevcut davanın kendine has koşullarında başvuran hakkındaki ceza yargılamasının bir bütün olarak adil olmasını sağlayacak nitelikte olduğu sonucuna varamamaktadır.

95. Mahkeme ayrıca, V.Ç.nin başvuranla aynı tarihte, yani 12 Mayıs 1998 tarihinde avukat yokluğunda polise ifade verdiğini gözlemlemektedir. Benzer şekilde, başvuran ve V.Ç., yine aynı tarihte ve avukat yokluğunda yerel mahkeme tarafından atıfta bulunulan yer gösterme işlemlerine birlikte katılmışlardır. M.K. da 13 Mayıs 1998 tarihinde polise ifade verirken avukat yardımı alma hakkından yoksun bırakılmış olup, daha sonra ceza yargılaması sırasında bu ifadelerini reddetmiştir. Mahkeme, M.K.nın bu ifadelerde V.Ç.nin kendisine A.Ç. ve Ş.İ.yi vurduğunu ve başvuranın bu olaylara karıştığını söylediğini kaydetmektedir.

96. Dahası Mahkeme, polis ifadelerinin hemen ardından sorgu hâkiminin karşısına çıktıklarında, hem M.K.nın hem de V.Ç.nin polise verdikleri ve başvuran aleyhinde suçlayıcı beyanlar da içeren ifadelerini reddettiklerini not etmektedir. Bu durum, söz konusu ifadelerin doğruluğu konusunda, yargılamayı yürüten mahkemece ele alınması gereken bazı şüpheler doğurmuştur (bk. yukarıda 12. paragraf). Bu bağlamda Mahkeme, ulusal yargı mercilerinin aynı kişi tarafından gerçeğin birkaç çelişkili versiyonunun sunulmasıyla karşı karşıya kaldığı durumlarda, yargılama öncesi aşamada verilen bir ifadenin açık duruşmada verilen bir ifade karşısında nihai olarak tercih edilmesinin, bu tercihin temellendirilmesi ve ifadenin kişinin kendi iradesiyle verilmiş olması kaydıyla, yargılamanın genel olarak adilliğine ilişkin başlı başına bir sorun teşkil etmeyeceğini yinelemektedir (bk. *Makeyan ve Diğerleri/Ermenistan*, no. 46435/09, § 47 son cümle, 5 Aralık 2019). Buna karşın, başvuran hakkındaki yargılamayı yürüten mahkeme, ne M.K. ve V.Ç. tarafından polise verilen ifadelerin doğruluğuna ilişkin şüpheleri ortadan kaldırmaya çalışmış ne de başvuranın önceki mahkûmiyetini onaylarken yalnızca tanıkların polise verdikleri ifadeleri esas alma yönünde yaptığı tercihin temellendirmiştir.

97. Yargılamayı yürüten mahkeme her ne kadar başvuranın Sözleşme'nin 6 § 3 (c) maddesi kapsamındaki avukata erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varmış ve polise verdiği ifadeye itibar etmemiş olsa da, aynı usuli güvenceyi V.Ç. ve M.K.nın avukat yokluğunda verdikleri ifadeler bakımından uygulamayarak başvuranı bundan yoksun bıraktığı görülmektedir. Bu durum, yerel mahkemenin bir yandan başvuranın polise verdiği ifade ve yer gösterme işlemi sırasında verdiği beyanlar avukat yardımına erişimi olmadığı için değerlendirme dışı bırakırken, diğer yandan - V.Ç. de gözaltındayken aynı şekilde avukat yardımı almamış olmasına rağmen - V.Ç.nin polise verdiği ifadeye ve başvuranla birlikte katıldığı aynı yer gösterme işlemi sırasında verdiği beyanları esas alan kararlarını gerektiği gibi gerekçelendirmemesinden açıkça anlaşılmaktadır. Her hâlükârda, yargılamayı yürüten mahkemenin bu konuyu ele almadığı görülmekte olup; ne Yargıtay ne de Anayasa Mahkemesi, yargılamayı yürüten mahkemenin yaklaşımından kaynaklanan zararın giderilmesi için gerekli çıkarımları yapmamıştır. Sonuç olarak, başvurana delillere itiraz etmesi için verilen fırsat sadece sembolik olup; Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki haklarının pratik ve etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayamamıştır (bk. *Shabelnik/Ukrayna (no. 2)*, no. 15685/11, §§ 50-55, 1 Haziran 2017).

98. Mahkeme, Hükümetin, V.Ç. ve M.K.dan elde edilen deliller dışında yeterli delil bulunması nedeniyle ceza yargılamasının genel olarak adil olduğunu savunduğunu kaydetmektedir. Bununla birlikte Mahkeme, yerel mahkemelerin, avukat yokluğunda verilen ifadeler dışındaki delillere dayanarak bir başvuranın mahkûmiyetinin yerinde olduğunu tespit ettiği durumlarda, bu durumun, avukat yokluğu nedeniyle yargılamaların genel olarak adilliğine halel gelip gelmediğini değerlendirmedeki ihmalinin ikamesi olmadığını gözlemlemektedir (bk. başvuranın avukat yokluğunda verdiği ifadelerin kullanılması nedeniyle Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (c) maddesinin ihlal edildiğine karar verildiği *Brus/Belçika*, no. 18779/15, § 34, 14 Eylül 2021). Mahkeme ayrıca, mevcut davada, V.Ç. ve M.K.nın polise verdikleri ifadeleri daha sonra reddetmiş olmalarına ve her ikisinin de yargılamanın herhangi bir aşamasında mahkeme önünde ifade vermek için hazır bulunmamış olmalarına rağmen, yargılamayı yürüten mahkemenin bu ifadelere dayandığını kaydetmektedir. Aynı zamanda yargılamayı

yürüten mahkemenin, diğer delillerin başvurana yöneltilen suçlamalarla ilgili olarak suçunu sabit görmek için yeterli olup olmadığına dair herhangi bir değerlendirme yapmadığını not etmektedir. Bu koşullar altında ve yerel mahkemeler başvuran hakkındaki ceza yargılamasının genel olarak adil olup olmadığına ilişkin bir değerlendirme yapmadığından, Hükümetin diğer delillerin gücüne ilişkin iddiası, yargılamanın bir bütün olarak Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin gerektirdiği şekilde “adil” olmasını sağlamak için tek başına yeterli değildir. Bu bağlamda Mahkemenin, değerlendirmesini, yerel mahkemelerin incelemelerinin bir parçasını oluşturan ve kararlarına yansıyan delillere dayandırması gerekmektedir. Buna göre, ceza yargılamasının genel olarak adillığının dava dosyasındaki diğer delillerin gücüyle sağlandığı yönündeki iddiasını desteklemek üzere Hükümet tarafından atıfta bulunulan 11 Mayıs 1998 tarihli ekspertiz raporu (bk. 77. paragraf), söz konusu raporun yargılamayı yürüten mahkemenin 14 Şubat 2013 tarihli kararının dayanağını oluşturan deliller arasında görülmediğinden, genel adillığe ilişkin değerlendirmede dikkate alınamayacaktır. Mahkeme, Hükümet tarafından atıfta bulunulan ve yerel mahkemeler tarafından dikkate alınan diğer delillerin ise şunlardan ibaret olduğunu kaydetmektedir: (i) mağdur Ş.İ.nin, başvurayı fail olarak teşhis etmeyen ve başvuran hakkında suçlayıcı başka bir beyan içermeyen ifadeleri, (ii) yargılamayı yürüten mahkeme tarafından başvuranın TKP/ML-TİKKO üyesi olduğunu gösterdiği ve dolayısıyla nihayetinde (mülga Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesi uyarınca) sabit görülen suçu işlediğini kanıtlamakta yetersiz kaldığı kabul edilen B.T.nin ifadeleri ve (iii) tanık M.Ç.nin soruşturma aşamasında verdiği ve daha sonra yargılama aşamasında geri çektiği ifadeler. Bu koşullar altında Mahkeme, M.K. ve V.Ç.nin avukat yokluğunda verdikleri ifadelerin, yargılamayı yürüten mahkemenin başvuran hakkındaki önceki mahkûmiyet hükmünün onaylanmasına ilişkin kararında belirleyici olduğunu tespit etmek zorundadır (benzer ve farklı yönleri açısından bk. *Deckmyn/Belçika* (k.k.), no. 44813/14, 7 Kasım 2023 davasında, yerel mahkemeler, başvuranın avukat yokluğunda verdiği ifadeleri değerlendirme dışı bırakmış ve ceza yargılamasının yenilenmesi talebini reddederken söz konusu ifadelerden bağımsız olan başka delillere dayanmıştır; *Kohen ve Diğerleri/Türkiye*, no. 66616/10 ve diğer 3 başvuru, § 61, 7 Haziran 2022 davasında, avukat yokluğunda verilen ifadelerden önce

ve/veya bu ifadelerin doğrudan veya dolaylı sonucu olmaksızın keşfedilen veya toplanan çok sayıda delil, yerel mahkemelerin başvuruların mahkûmiyetlerine ilişkin tespitlerinin belkemiğini oluşturmuş ve yargılamayı yürüten mahkemenin başvuruların avukat yokluğunda verdikleri ifadelere dayanması, ceza yargılamasının genel olarak adilliğine telafisi mümkün olmayan bir şekilde zarar vermemiştir; *Pervane/Türkiye*, no. 74553/11, § 30, 8 Eylül 2020 davasında, yerel mahkemeler, başvuranın mahkûm edildiği suçun en önemli maddi unsurunu oluşturan silahlı çatışmaya ilişkin cezai sorumluluğunu tespit etmek için kendisinin avukat yokluğunda verdiği ifadelere dayanmamıştır).

99. Bu itibarla Mahkeme, birtakım delillerin Sözleşme ve Protokolleri ile korunan hak ve özgürlükler veya yasal gereklilikler ihlal edilerek elde edildiğine ilişkin temellendirilmiş bir iddia karşısında yerel mahkemelerin uygun bir cevap vermemiş olmasının, ilke olarak, özellikle delillerin mahkûmiyet için belirleyici bir öneme sahip olduğu durumlar başta olmak üzere, adil yargılanma gereklilikleri ile bağdaşmayacağını da yinelemektedir (bk. *Budak/Türkiye*, no. 69762/12, § 80, 16 Şubat 2021).

100. Yukarıda belirtilenler ışığında Mahkeme, yerel mahkemeler tarafından gerekli usul incelemesi yapılmadığında, yalnızca başka delillerin varlığının, yargılamayı yürüten mahkemenin bir yandan başvurana avukat yokluğunda verdiği ifadelerin değerlendirme dışı tutulması şeklinde usuli bir güvence sağlarken diğer yandan kendisiyle birlikte yargılanan sanıkların yine avukat yokluğunda verdikleri ifadeler bakımından başvurayı aynı usuli güvenceden yoksun bırakma kararını, özellikle de - M.K. ve V.Ç.nin ifadelerinin mevcut davada oynadığı gibi - mahkûmiyet kararında önemli bir rol oynayan deliller bakımından düşünüldüğünde, haklı çıkarmak için tek başına yeterli görülemeyeceği görüşündedir (aynı yönde bk. yukarıda anılan *Brus*, §§ 34-36). Mevcut davada bu eksiklik, yargılamayı yürüten mahkemenin, M.K. ve V.Ç.nin daha sonra söz konusu ifadeleri geri çekmelerinden kaynaklanan şüpheyi usulüne uygun bir şekilde ele almadan veya gerektiği gibi incelemeyen, bu iki kişinin polise verdikleri ifadelere ağırlık verme kararıyla daha da vahim bir hâl almıştır (bk. yukarıda 8, 9, 12 ve 96. paragraflar).

101. Mahkeme ayrıca, başvuranın, yargılamayı yürüten mahkemenin V.Ç.yi dinlememe kararına karşı itirazda bulunmadığını ileri süren Hükümetin bu savını da kabul edememektedir; zira, yargılamayı yürüten mahkemenin V.Ç.yi dinlememe kararının gerekçesi olan “daha önce sanık olarak yargılandığı göz önüne alındığında, yeniden dinlenilmesinin davaya yeni bir katkı sağlamayacağı” şeklindeki kabulü, böyle bir itirazı beyhude kılmış görünmektedir (benzer yönde bk. *Lutsenko/Ukrayna*, no. 30663/04, §§ 50-52, 18 Aralık 2008). Bu görüş, yargılamayı yürüten mahkemenin aynı davada sanık olarak yargılanan ve başvuran hakkındaki önceki hükmü onaylamak için ifadelerine dayandığı B.T. ve M.Ç.yi duruşmaya çağırmanın ya da dinlememiş olması ile de desteklenmektedir.

102. Buna göre Mahkeme, yerel mahkemelerin, M.K. ve V.Ç.den elde edilen deliller ve kolluk ifadeleri ile ilgili olarak Sözleşme’nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki adil yargılanma hakkı doğrultusunda gerekli usuli güvenceleri uygulamadığı sonucuna varmaktadır (bk. *Ömer Güner/Türkiye*, no. 28338/07, § 38, 4 Eylül 2018). Başka bir deyişle, ilk yargılamada tespit edilen usuli eksiklik - yani yargılamayı yürüten mahkemenin, başvuranın herhangi bir avukat yardımı olmaksızın verdiği ifadeleri kullanması -, yargılamanın yenilenmesi sonucu görülen ikinci yargılamada başvuran hakkındaki ceza yargılamasının genel olarak adilliğini zedeleyen başka bir eksiklikle ikame edilmiştir.

103. Bu nedenle, Sözleşme’nin 6 § 1 maddesi ihlal edilmiştir.

III. SÖZLEŞME’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

104. Sözleşme’nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme veya Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmecî Taraf’ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırılabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. Tazminat

105. Başvuran, 30.000 avro manevi tazminat talep etmiştir.

106. Hükümet, bu talebi aşırı bularak itiraz etmiştir.

107. Mahkeme, başvurana, manevi tazminat olarak, miktara yansıtılabilecek vergiler hariç olmak üzere 7.800 avro ödenmesine hükmetmiştir.

108. Mahkeme ayrıca, en uygun telafi yolunun, başvuranın talep etmesi hâlinde Sözleşme’nin 6. maddesinin koşullarına uygun şekilde yeniden

MEHMET ZEKİ DOĞAN / TÜRKİYE (NO. 2) KARARI
yargılanmasının sağlanması olacağını yinelemektedir (bk. yukarıda anılan *Süleyman/Türkiye*, no. 59453/10, § 110, 17 Kasım 2020).

B. Masraf ve giderler

109. Başvuran ayrıca, avukatının hukuki temsil ücreti olarak 12.000 Türk lirası ve posta, kırtasiye ve fotokopi masrafları için 450 Türk lirası olmak üzere, Mahkeme önünde oluşan masraf ve giderler için toplam 12.450 Türk lirası talep etmiştir.

110. Hükümet, talep edilen miktarın ne yeterince detaylandırıldığını ne de herhangi bir belgeyle kanıtlandığını savunmuştur.

111. Mahkemenin içtihadına göre bir başvuran, ancak masraf ve giderlerin fiilen ve zorunlu olarak yapıldığını ve miktar olarak makul olduğunu belgelendirebildiği takdirde bunların kendisine geri ödenmesi hakkına sahiptir (bk., diğer birçok karar arasında, *L.B./Macaristan* [BD], no. 36345/16, § 149, 9 Mart 2023). Mevcut davada Mahkeme, başvuranın masraf ve giderlere ilişkin talebini, destekleyici herhangi bir belge sunmaması nedeniyle reddetmektedir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME,

1. Oy birliğiyle, başvuranın V.Ç. ve M.K.dan gözetiminde ve avukat yokluğunda elde edilen delillerin ve kolluk ifadelerinin kullanılmasına ilişkin şikâyetinin kabul edilebilir ve başvurunun geriye kalan kısmının kabul edilemez olduğuna,

2. İkiye karşı beş oyla, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edildiğine,

3. İkiye karşı beş oyla,

(a) Davalı Devlet tarafından, başvurana, kararın Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi uyarınca kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içerisinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden davalı Devletin para birimine çevrilmek üzere, yansıtılabilecek tüm vergiler hariç, manevi tazminat olarak 7.800 yüz avro (yedi bin sekiz yüz avro) ödenmesine,

(b) Yukarıda bahsi geçen üç aylık sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme gününe kadar geçen sürede, yukarıda bahsedilen miktara, Avrupa Merkez Bankasının söz konusu dönem için geçerli olan marjinal faiz oranına üç puan eklenmek suretiyle elde edilecek oran üzerinden basit faiz uygulanmasına,

4. Oy birliğiyle, başvuranın adil tazmine ilişkin diğer taleplerinin reddedilmesine *karar vermiştir*.

İşbu karar İngilizce olarak tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3 maddesi uyarınca 13 Şubat 2024 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Hasan Bakırcı

Arnfinn Bårdsen

Yazı İşleri Müdürü

Başkan

Sözleşme'nin 45 § 2 maddesi ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 74 § 2 maddesi uyarınca, işbu karara, Hâkimler Yüksel ve Derenčinović'in ayrık görüşü eklenmiştir.

A.R.B.

H.B.

MÜŞTEREK MUHALİF GÖRÜŞÜ

1. Aşağıda belirtilen nedenlerle, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edildiği yönündeki çoğunluk görüşüne katılamamaktayız. Sonuç olarak, mevcut davada bu hükmün ihlal edildiği tespitine karşı oy kullandık.

2. Başlangıçta, yargılamayı yürüten mahkemenin, *Mehmet Zeki Doğan/Türkiye* (no. 38114/03, 6 Ekim 2009) davasında Mahkemenin vermiş olduğu ihlal kararına anlamlı bir şekilde iştirak etme konusundaki istekliliğini takdir etmek isteriz. Yenilenen yargılamada, başvuranın kolluk ifadesi usulüne uygun olarak dava dosyasından çıkarılmış ve diğer deliller temelinde yeni bir değerlendirme yapılmıştır. Bize göre bu, ulusal yargı makamlarının Sözleşme'ye uygun hareket etmek ve karar alma süreçlerinde keyfilikten kaçınmak için gösterdikleri samimi bir çabayı ortaya koymaktadır.

3. Mevcut davada Mahkemeden, bir ceza yargılamasının genel olarak adil olup olmadığını, soruşturmanın bir noktasında sanıklardan birinin başvuran aleyhinde suçlayıcı ifadeler verdiği sırada bir avukatın hazır bulunmamasından kaynaklanan usuli bir eksiklik temelinde değerlendirmesi talep edilmiştir. Bu bağlamda, tespit edilen usuli eksikliğin yenilenen yargılamada giderilip giderilmediğini değerlendirmek öncelikle yerel mahkemelere düşmektedir. Bu yönde bir değerlendirmenin olmaması, tek başına ilk bakışta (*prima facie*) adil yargılanma hakkı gereklilikleriyle uyumlu değildir ve böyle bir değerlendirmenin olmaması durumunda Mahkeme kendi değerlendirmesini yapmalıdır (bk. *Mehmet Zeki Çelebi/Türkiye*, no. 27582/07, § 51, 28 Ocak 2020). Ancak, bu değerlendirmeyi yaparken de, ikincillik ilkesi gereği temel olarak ulusal mahkemelerin yetki alanına giren bir konu olan belirli bir usuli eksikliğin yargılamaların genel adilliğine telafi edilemez bir şekilde halel getirip getirmediğinin tespit edilmesi amacıyla delillerin değerlendirilmesine girişmenin Mahkemenin görevi olmadığını vurgulamaktayız (bk. aynı yerde ve *Kohen ve Diğerleri/Türkiye*, no. 66616/10 ve diğer 3 başvuru, § 59, 7 Haziran 2022).

4. Bu temel ilkenin önemini göz önünde bulundurarak, çoğunluğun mevcut davadaki gerekçelendirmesinin Mahkemenin denetim yetkisinin ötesine geçtiği ve

MEHMET ZEKİ DOĞAN / TÜRKİYE (NO. 2) KARARI – AYRIK GÖRÜŞ
olayların ve delillerin değerlendirilmesine girişerek Devletlere tanınan takdir yetkisine el attığı kanaatindeyiz.

5. İlk olarak, çoğunluğun “M.K. ve V.Ç.nin avukat yokluğunda verdikleri ifadelerin, yargılamayı yürüten mahkemenin başvuran hakkındaki önceki mahkûmiyet hükmünün onaylanmasına ilişkin kararında belirleyici olduğu” yönündeki tespitine katılmıyoruz (bk. kararda 98. paragraf).

6. Bu kapsamda, belirli bir delile verilecek ağırlığı, delilin kabul edilebilirliğini veya delilin nasıl değerlendirilmesi gerektiğini belirlemenin Mahkemenin görevi olmadığına işaret etmek isteriz (bk. *Moreira Ferreira/Portekiz (No. 2)*, no. 19867/12, § 83, 11 Temmuz 2017 ve bu kapsamda yapılan atıflar). Bu nedenle, yerel mahkemenin rolünü üstlenmek ve delillerin ne kadar muteber, ikna edici veya esaslı olduğuna dair bir değerlendirme yapmak veya görüş bildirmek Mahkemenin görev alanının ötesine geçmektedir.

7. Bizim görüşümüze göre, ilk yargılamada yerel mahkemeye sunulan - başvuranla birlikte yargılanan sanıklar M.K., V.Ç. ve B.T.nin ifadeleri, tanıklar M.Ç., Ş.İ. ve A.Ç.nin ifadeleri, yer gösterme işlemi esnasında elde edilen bulgular ve ilgili ekspertiz raporları dâhil - delillerin hepsi, M.K. ve V.Ç. tarafından dile getirilen suçlayıcı beyanları desteklemiş; dolayısıyla, bir bütün olarak ele alındığında dosyadaki delillerin tamamı, başvuranın suça karıştığı iddiasına ilişkin bütünlük arz eden bir tablo oluşturmuştur.

8. İkinci olarak, çoğunluğun yaptığı analizin Mahkeme içtihadıyla tutarlı olduğuna inanmamaktayız. Adil yargılamanın gerekliliklerine uygunluğun, her davada, belirli bir boyutun veya belirli bir olayın münferit olarak değerlendirilmesi temelinde değil, yargılamanın bir bütün olarak gelişimi göz önünde bulundurularak incelenmesi gerekmektedir. Birlikte, yargılamanın adil olup olmadığının yargılamanın daha erken bir aşamasında değerlendirilmesini sağlayacak kadar belirleyici olabilecek somut bir faktörün var olabileceği de yadsınamaz (bk. *Ibrahim ve Diğerleri/Birleşik Krallık [BD]*, no. 50541/08 ve diğer 3 başvuru, § 251, 13 Eylül 2016 ve *Beuze/Belçika [BD]*, no. 71409/10, § 121, 9 Kasım 2018). Ancak bu içtihadın aksine çoğunluğun, yargılamanın yalıtılmış bir şekilde ele alınan belirli bir yönüne, yani yerel mahkemelerin gerekçe eksikliğine odaklandığı görülmektedir (bk. kararda 97. paragraf). Yargılama süreci bir bütün olarak ele

MEHMET ZEKİ DOĞAN / TÜRKİYE (NO. 2) KARARI – AYRIK GÖRÜŞ
alındığında, iddia edilen bu eksikliğin bu davada bir ihlal olduğu sonucuna varmak için yeterli olduğuna ikna olamamaktayız.

9. Mahkemenin, Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki görevi, belirli bir sonuç için, delilin yeterliliğini veya ispat değerini bildirmek değil, yargılamaların bir bütün olarak adilliğinin; usuli ve kurumsal güvencelerin ve Sözleşme'nin 6. maddesinin özünde mevcut olan adil yargılanmaya ilişkin temel ilkelerin objektifinden sağlanıp sağlanmadığını değerlendirmektir (bk. *Ayetullah Ay/Türkiye*, no. 29084/07 ve 1191/08, § 194, 27 Ekim 2020). Yerel mahkemenin yargı kararlarını temellendirmek için gerekçe sunmamasının bazı durumlarda yargılamanın adilliğine hanel getirecek derecede keyfi olarak nitelendirilebileceğini kabul etmekle birlikte (bk. yukarıda anılan *Moreira Ferreira (no. 2)*, § 85), bu gerekçe sunma yükümlülüğünün ne ölçüde uygulanacağını kararın niteliğine göre değişebileceğini ve davanın koşulları ışığında belirlenmesi gerektiğini vurgulamak isteriz (bk. *García Ruiz/İspanya* [BD], no. 30544/96, § 26, 21 Ocak 1999 ve bu kapsamda yapılan atıflar).

10. Mevcut davanın olaylarına dönecek olursak, yargılamayı yürüten mahkemenin söz konusu delillerin baskı altında verilmediğini tespit ettiğini vurgulamak isteriz (bk. kararda 35. paragraf). Başvuran tarafından bu delillerin doğruluğuna veya güvenilirliğine de itiraz edilmemiştir. Ayrıca yargılamayı yürüten mahkeme, B.T. ve M.Ç.nin ifadeleri gibi diğer delillerin de şikâyet konusu delillerin doğruluğunu desteklediği görüşüne varmıştır (bk. aynı yerde). Deliller incelenirken, tanıkların yeniden dinlenilmemesi kararına ilişkin eksiksiz bir gerekçe sunulmuş olup, başvuranın bu gerekçeye itiraz etmediği görülmektedir (bk. kararda 30 ve 72-73. paragraflar). Bu nedenlerle ve Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin her argümana ayrıntılı bir cevap verilmesini gerektirdiği şeklinde yorumlanamayacağını hatırd tutarak (bk. *Van de Hurk/Hollanda*, 19 Nisan 1994, § 61, Seri A no. 288), çoğunluğun yerel mahkeme kararının gerekçeden yoksun olduğu yönündeki tespitine katılmamız mümkün değildir.